

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ПОЛТАВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА»
Факультет філології, психології та педагогіки
Кафедра германської філології та перекладу

Рекомендовано до захисту
Протокол засідання кафедри № ____
від « ____ » грудня 202_ р.
Завідувач кафедри Воробйова О. С.
(прізвище та ініціали)

(підпис)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня «Магістр»
ЛІНГВОПРАГМАТИЧНІ АСПЕКТИ АНГЛІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО
ПЕРЕКЛАДУ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕРМІНІВ ТА АБРЕВІАТУР

Виконавець:

Студентка б курсу, групи 601-ФФ
Головачова Єлизавета Олександрівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

Керівник роботи:

Ніколаєнко Юлія Олександрівна,
кандидат педагогічних наук, доцент
(прізвище, ім'я, по батькові,
науковий ступінь, вчене звання)

Рецензент:

Рудоман Ольга Анатоліївна,
кандидат філологічних наук, доцент
(прізвище, ім'я, по батькові,
науковий ступінь, вчене звання)

Підсумкова оцінка:

за національною шкалою: _____
кількість балів: _____
Підпис керівника _____

РЕФЕРАТ

МР: 109 с., 60 джерел, 2 додатки.

Об'єкт дослідження – терміни, абрєвіатури та скорочення у сфері комп'ютерних технологій англійської мови.

Метою дослідження є аналіз специфіки англійських комп'ютерних термінів, абрєвіатур і скорочень та визначення ефективних способів відтворення англійської комп'ютерної термінології українською мовою з огляду на необхідність передання її структурно-семантичних властивостей та забезпечення прагматичної адекватності перекладу.

Методи дослідження – порівняльно-історичний метод, метод аналізу словникових дефініцій, методи словотвірного, структурно-семантичного, семантичного аналізу, метод суцільної вибірки.

У першому розділі кваліфікаційної роботи окреслено особливості розвитку і функціонування комп'ютерної термінології. Проведено аналіз різних підходів до трактування термінів «фахова мова», «комп'ютерна мова», «комп'ютерна лексика», а також «абрєвіація», «абрєвіатура» і «скорочення» у сфері комп'ютерних технологій. З'ясовано, що комп'ютерну лексику можна класифікувати на спеціалізовані терміни, міжгалузеві загальнонаукові терміни, професіоналізми та жаргон.

У другому розділі окреслено особливості перекладу комп'ютерної термінології з англійської на українську мову. Розкрито прагматичний аспект перекладу. Визначено основні способи відтворення англійських комп'ютерних термінів, абрєвіатур і скорочень українською мовою. Виокремлено найбільш продуктивні способи перекладу.

У результаті проведеного дослідження та аналізу було визначено поняття комп'ютерного терміна, абрєвіатури й скорочення, а також розглянуто основні труднощі, етапи та види їх перекладу українською мовою.

У додатках наведено словник англійських комп'ютерних термінів, аббревіатур і скорочень, поданих в алфавітному порядку. Для кожної термінологічної одиниці подано переклад українською мовою та детальне тлумачення, що сприяє їх точному розумінню й використанню.

ФАХОВА МОВА, КОМП'ЮТЕРНА МОВА, КОМП'ЮТЕРНА ЛЕКСИКА, ТЕРМІН, АБРЕВІАЦІЯ, АБРЕВІАТУРА, СКОРОЧЕННЯ, ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ, ПРАГМАТИЧНА АДАПТАЦІЯ, СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ.

ЗМІСТ

Реферат	
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ І ФУНКЦІОНУВАННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ	11
1.1. Визначення понять «комп'ютерна мова» і «комп'ютерна лексика» в сучасній лінгвістиці	11
1.2. Походження, класифікація та особливості комп'ютерної термінології ...	16
1.3. Теоретичні засади вивчення понять «аббревіація», «аббревіатура» і «скорочення» у сфері комп'ютерних технологій	29
Висновки до розділу 1	37
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ КОМП'ЮТЕРНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ З АНГЛІЙСЬКОЇ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ	39
2.1. Прагматичний аспект перекладу комп'ютерної термінології	39
2.2. Основні способи відтворення англійських комп'ютерних термінів українською мовою	52
2.3. Способи перекладу англійських аббревіатур і скорочень	68
Висновки до розділу 2	78
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	85
ДОДАТКИ	91

ВСТУП

Термінологічна система галузі комп'ютерних технологій є однією з найдинамічніших, що обумовлено швидким розвитком науково-технічного прогресу, який сприяє формуванню нових професійних термінів і оновленню вже існуючих понять. Спочатку комп'ютерна термінологія була мовою спілкування фахівців у галузі інформаційних технологій – програмістів. Згодом вона почала проникати у повсякденне життя і мову звичайних користувачів Інтернету. Відповідно, коло носіїв цієї мови значно розширилося, що призвело до внутрішньої диференціації субмови комп'ютерних технологій на мову професіоналів і мову пересічних користувачів.

В умовах масового використання персональних комп'ютерів для успішної комунікації та досягнення взаєморозуміння між фахівцями в галузі комп'ютерних технологій і звичайними користувачами Інтернету, для підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації, видання науково-технічної літератури українською мовою, а також для отримання й обміну інформацією, важливе значення має точний та адекватний переклад комп'ютерних термінів і скорочених лексичних одиниць (абревіатур).

Дана кваліфікаційна робота присвячена дослідженню лінгвопрагматичних аспектів англійсько-українського перекладу комп'ютерних термінів та абревіатур. Розглядаються поняття «комп'ютерна мова» і «комп'ютерна лексика» в сучасній лінгвістиці, походження, класифікація й особливості комп'ютерної термінології, а також прагматичний аспект перекладу та основні способи відтворення англійських комп'ютерних термінів і абревіатур українською мовою.

Актуальність дослідження зумовлена стрімким розвитком комп'ютерних технологій, що супроводжується активним формуванням і постійним поповненням спеціалізованої термінології, яка, у свою чергу, безпосередньо впливає на загальнолітературну мову та її лексичну складову.

Виникає необхідність точного та адекватного перекладу термінів і аббревіатур, які здебільшого походять з англійської мови – основного джерела комп'ютерної термінології. Також актуальність цього дослідження зумовлена проблемою прагматичної адаптації, яка є одним з найскладніших і найменш розроблених аспектів теорії перекладу. Вибір того чи іншого варіанту перекладу не повинен здійснюватися суто інтуїтивно, а має базуватися на врахуванні соціокультурних, психологічних та інших відмінностей між отримувачами вихідного й перекладного текстів, а також на зіставленні мовних систем і різних культур.

Об'єктом дослідження в рамках цієї роботи є терміни, аббревіатури та скорочення у галузі комп'ютерних технологій англійської мови.

Предметом дослідження є лінгвопрагматичні аспекти англійсько-українського перекладу комп'ютерних термінів, аббревіатур і скорочень.

Метою дослідження є аналіз специфіки англійських комп'ютерних термінів, аббревіатур і скорочень та визначення ефективних способів відтворення англійської комп'ютерної термінології українською мовою з огляду на необхідність передання її структурно-семантичних властивостей та забезпечення прагматичної адекватності перекладу.

Досягнення мети передбачає розв'язання наступних **завдань**:

- 1) проаналізувати наявні в сучасній лінгвістиці визначення понять «комп'ютерна мова» і «комп'ютерна лексика»;
- 2) дослідити класифікацію й особливості комп'ютерної лексики та шляхи її формування;
- 3) визначити функції та особливості використання скорочених лексичних одиниць у текстах комп'ютерної галузі;
- 4) розглянути прагматичний аспект англійсько-українського перекладу комп'ютерної термінології;
- 5) проаналізувати та визначити найбільш ефективні способи перекладу англійських комп'ютерних термінів, аббревіатур і скорочень українською мовою;

Теоретичною базою для дослідження послужили роботи таких вітчизняних науковців як Л. П. Білозерська, М. С. Богачик, Л. М. Бондарчук, С. В. Вакуленко, О. Величенко, В. Г. Волошин, О. В. Вульчинська, О. П. Глазова, Н. М. Глушук, П. М. Грабовий, О. І. Гращенко, О. Григор'єва, Е. Й. Есенова, С. М. Єнікєєва, С. Я. Єрмоленко, В. І. Карабан, Є. А. Карпіловська, Т. Р. Кияк, М. Кізіль, С. П. Кость, Ю. Г. Макаренко, І. В. Матковська, І. Б. Ментинська, В. М. Мирошніченко, А. Л. Міщенко, А. М. Науменко, О. Д. Огуй, О. Д. Пономарів, М. Ю. Руденко, Т. Савіч, Л. О. Симоненко, М. О. Скребкова, Л. Д. Стельмах, Л. В. Туровська, А. Шаповал, Д. В. Щерба, а також роботи таких зарубіжних науковців як Г. Альбертс, Г. Буссманн, Б. Гарнер, Л. Геспен, Р. Гоберг, Ф. Годен, Л. Гофман, Дж. Бергін, Дж. Рігдон, М. Дьорріс, Г. Карлгрен, Д. Крістал, Г. Маршан, Д. Нофре, М. Прістлі, К. Фолькер, Ч. Штайн.

Матеріалами для дослідження послужили навчальні посібники з веб-розробки та довідники з різних веб-технологій, розміщені на безкоштовному освітньому веб-сайті W3Schools для вивчення програмування онлайн; словник комп'ютерних та інтернет-термінів за редакцією Джона К. Рігдона (загальний обсяг – 1471 ст.); тлумачний словник з інформатики за редакцією академіка НАН України Г. Г. Півняка (загальний обсяг – 612 ст.).

Для реалізації поставленої мети та завдань використано комплексний підхід, що ґрунтується на синтезі різних **методів** дослідження: порівняльно-історичний метод, метод аналізу словникових дефініцій, методи словотвірного, структурно-семантичного, семантичного аналізу, метод суцільної вибірки.

Наукова новизна дослідження полягає у виявленні особливостей та труднощів перекладу англomовних комп'ютерних термінів, абревіатур і скорочень. Зокрема, за допомогою методу порівняльного аналізу простежити різні способи їх відтворення українською мовою, які можуть бути застосовані при подальшому опрацюванні англomовних текстів у галузі комп'ютерних технологій.

Теоретичне значення дослідження полягає в уточненні змісту понять «комп'ютерна мова» і «комп'ютерна лексика» в сучасній лінгвістиці, представленні класифікації комп'ютерної лексики, а також у вивченні місця комп'ютерної термінології в системі лексичних одиниць будь-якої мови. Дослідження сприяє розробленню теоретичних проблем, таких як прагматичний аспект перекладу та роль прагматичних адаптацій у процесі перекладу комп'ютерної термінології.

Практичне значення дослідження полягає в можливості використання отриманих результатів у подальших науково-дослідних роботах та у процесі викладання дисциплін циклу професійної підготовки (загальне мовознавство, теорія перекладу, практика усного та письмового перекладу), а також для покращення якості перекладів у програмі SDL Trados.

Апробація результатів дослідження. Наукове дослідження було апробовано шляхом участі у: Міжнародній науково-практичній конференції «Learning and Teaching in the World after the War» (8 листопада 2024 року, м. Харків), тема доповіді: «The main techniques of translation of english computer terms into ukrainian language»; Міжнародній науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Молодіжна наука: інновації та глобальні виклики» (6 листопада 2024 року, м. Полтава), тема доповіді: «Translation peculiarities of English abbreviations and acronyms in the field of computer technologies»; V Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми іноземної філології та перекладознавства» (7-8 листопада 2024 року, м. Полтава), тема доповіді: «Способи перекладу англійської комп'ютерної термінології українською мовою».

Публікації:

- 1) Bolotnikova A. P., Moskalenko M. V., Holovachova Ye. O. Vocative grammar indicators in Ukrainian communicative culture. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. Одеса: Гельветика, 2021. № 48. т. 4. С. 30–32. (Фахова стаття, категорія «Б»);

- 2) Nikolaienko Yu., Holovachova Ye. The main techniques to translate English computer terms into Ukrainian. *Learning & Teaching: after War and during Peace: Conference Proceedings of III Int. Sci. & Pract. Conf., Kharkiv, 8 Nov. 2024*. Kharkiv, 2024. P. 120. (Тези);
- 3) Nikolaienko Yu., Holovachova Ye., Aliksieieva A. Translation peculiarities of English abbreviations and acronyms in the field of computer technologies. *Молодіжна наука: інновації та глобальні виклики: Збірник тез за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених*. Полтава: НУПП імені Юрія Кондратюка, 2024. С. 707–709. (Тези).

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів і двох висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, сформульовано загальнотеоретичну мету та відповідні завдання, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження. Подано теоретичну базу, матеріали дослідження, а також апробацію результатів дослідження. Зазначено наукову новизну, теоретичне і практичне значення, описано структуру роботи.

Перший розділ стосується особливостей розвитку і функціонування комп'ютерної термінології. Проведено аналіз різних підходів до трактування термінів «фахова мова», «комп'ютерна мова», «комп'ютерна лексика», а також «абревіація», «абревіатура» і «скорочення» у сфері комп'ютерних технологій. З'ясовано, що комп'ютерну лексику можна класифікувати на спеціалізовані терміни, міжгалузеві загальнонаукові терміни, професіоналізми та жаргон.

У другому розділі міститься практичний аналіз матеріалу. Розглянуто прагматичний аспект перекладу та основні способи відтворення англійських комп'ютерних термінів, абревіатур і скорочень українською мовою.

Загальний обсяг роботи становить 109 сторінок. Список джерел налічує 60 найменувань, серед яких роботи вітчизняних і зарубіжних авторів, а також перелік Інтернет-ресурсів і довідкових видань. Робота містить 2 додатки.

РОЗДІЛ 1

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ І ФУНКЦІОНУВАННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

1.1. Визначення понять «комп'ютерна мова» і «комп'ютерна лексика» в сучасній лінгвістиці

За всю свою довгу історію сучасні європейські мови зазнали найбільш суттєвих змін лише у ХХІ столітті, що зумовлено стрімким науковим прогресом і появою новітніх технологій. Розвиток будь-якої галузі науки, техніки, виробництва, культури та мистецтва завжди супроводжується розвитком фахової мови. У світовій лінгвістиці існує чимало визначень цього поняття для позначення фахово-маркованої лексики – «мова за професійним спрямуванням», «спеціальна мова» або «мова для спеціальних цілей», «підмова», «субмова» та інші. У сучасному українському мовознавстві загальноновживаними є поняття фахової мови, мови за професійним спрямуванням, підмови та субмови.

Вивчення фахової мови розпочалося наприкінці 60-х – на початку 70-х рр. ХІХ століття. Термін «фахова мова» вперше було запроваджено представниками Празького лінгвістичного гуртка. Дотримуючись принципів функціонального підходу в лінгвістичному аналізі мовних систем, вони підкреслювали, що головною ознакою цих систем є функціональне призначення і практичне застосування. Мова, з цього погляду, має цілеспрямований характер. Лінгвісти розглядали фахові мови як функціональні різновиди, а також як підсистеми сучасних розвинених національних мов. Учасники Празького гуртка стверджували, що фахові мови обмежені фахово-галузевою сферою спілкування, що відрізняє їх від мови, яка використовується в повсякденному житті, сімейному спілкуванні та дозвіллі [17, с. 19].

Починаючи з кінця ХХ століття британські та американські лінгвісти почали використовувати термін «*language for special/specific purposes*» (*LSP*) – «мова для спеціальних цілей» для позначення приналежності до професійно-виробничої лексики. Насамперед це стосується різних сфер суспільних відносин, а саме науки, економіки, політики, права, мистецтва, медицини тощо [17, с. 19].

На думку таких вчених-лінгвістів, як Н. О. Гимер, А. С. Д'яков, Т. Р. Кияк і З. Б. Куделько, термін «фахова мова» найбільш ґрунтовно досліджений у німецькому мовознавстві. Одне з відомих, розгорнутих і релевантних визначень належить німецькому лінгвісту Лотару Гофману, який описує фахову мову як «сукупність усіх мовних засобів, що використовуються в межах конкретно визначеної комунікативної сфери для забезпечення взаєморозуміння між усіма фахівцями певної галузі» [49, с. 219].

Хоча визначення Л. Гофмана відзначається своєю послідовністю і логічністю, як влучно зазначає Т. Р. Кияк у своєму дослідженні, «воно не враховує того факту, що функціонування фахової мови значною мірою залежить від чітко визначеної термінології» [22, с. 29]. Саме термінологія слугує першоджерелом мовних одиниць та інформації будь-якої фахової мови.

Українська мовознавиця І. Б. Ментинська вважає, що фахова мова «з одного боку акумулює в собі знання і досвід, а з другого – є основним засобом професійного спілкування» [26, с. 32]. Авторка також підкреслює, що «всім фаховим мовам притаманні певні спільні, так звані «інтегральні» ознаки: розвинена національна мова, набір специфічних мовних одиниць (сукупність термінів, відповідних певній сфері діяльності та суміжним із нею галузям, професіоналізми, номенклатура), вибір і використання мовних засобів, синтаксису загальноживаної мови у спеціальному значенні, усної та писемної форм, міжрегіональний характер і тісний зв'язок із певною сферою діяльності» [26, с. 35].

Інше визначення, дане науковицею А. Л. Міщенко, вказує, що фахова мова використовується в лінгвістичних працях для позначення всіх можливих

форм вербальної та невербальної професійної комунікації в галузі науково-технічної діяльності [28, с. 163].

Таким чином, можна зробити висновок, що фахова мова служить дуже важливим інструментом забезпечення комунікації, а також когнітивного та інформативного обміну знаннями у певній професійній галузі або дискурсі.

Особливе місце серед фахових мов займає комп'ютерна субмова. Спочатку вона була мовою спілкування фахівців у галузі інформаційних технологій – програмістів. Згодом вона почала проникати у повсякденне життя і мову звичайних користувачів Інтернету. Відповідно, коло носіїв цієї мови значно розширилося, що призвело до внутрішньої диференціації субмови комп'ютерних технологій на мову професіоналів і мову пересічних користувачів. Природно, що цей поділ є умовним, оскільки кожен користувач комп'ютера володіє нею по-різному і використовує її з різними цілями. Це призводить до внутрішньої розмитості комп'ютерної субмови, що неминуче впливає на характер термінологічного позначення спеціальних понять у цій сфері.

Однозначної думки щодо виникнення поняття «комп'ютерна мова» не існує. Деякі досвідчені науковці стверджують, що воно виникло на початку 50-х років у США, з появою перших електронно-обчислювальних машин. Янош Нойман, або Джон фон Нейман, відіграв ключову роль у створенні та розвитку комп'ютерної мови, запропонувавши формувати лексичні одиниці на основі опису функцій людського мозку – «і люди, і комп'ютери мають пам'ять; замість мозку машина має основний процесор» [58, с. 304]. Водночас інші вчені припускають, що поняття «комп'ютерна мова» з'явилося на рубежі 70-80-х рр. XX століття, в епоху інформаційної революції, відомої також як «комп'ютерна ера».

В. Г. Волошин трактує комп'ютерну мову як спеціальну мову, сформовану в межах предметної сфери, яка технологічно пов'язана з виробництвом персональних комп'ютерів і програмного забезпечення до них [6, с. 17].

На думку Л. М. Бондарчук, українська комп'ютерна субмова – це «сукупність нових, спеціальних граматичних, лексичних, орфоепічних, стилістичних та інших мовних засобів, які виникають у сучасному загальноінтелектуальному й інформаційному середовищі та використовуються для мовного моделювання нової галузі науки – комп'ютерних технологій» [4, с. 148].

Комп'ютерну мову часто ідентифікують як мову Інтернету, інтернет-дискурс, а також ототожнюють з метамовою і мовою програмування.

Такі визначення є неточними або навіть неправильними. Поняття «комп'ютерна мова» є значно ширшим, ніж просте її використання в Інтернеті. Метамови та мови програмування в комп'ютерних системах використовуються для обробки й передачі інформації, опису об'єктів дійсності, а також для процедури їх аналізу і синтезу розумової діяльності людини за допомогою спеціального формального апарату [20, с. 52].

І мова програмування, і мова розмітки є технічними та штучними мовами, які були свідомо створені особою або групою осіб. Натомість комп'ютерна мова є природною мовою користувачів інформаційних систем.

Існують певні труднощі у визначенні та розмежуванні понять «комп'ютерна мова» і «комп'ютерна лексика».

Основою фахової комп'ютерної мови є саме комп'ютерна лексика. Спочатку вона належала до вузькоспеціальної лексики та стосувалася виключно інформатики й обчислювальної техніки. Згодом комп'ютерна лексика значно розширила свій обсяг і почала набувати широкого вжитку.

Комп'ютерна лексика являє собою окрему тематичну групу, яка охоплює сукупність усіх лексичних одиниць, що позначають певну предметну сферу діяльності. Однією з головних особливостей утворення комп'ютерної лексики є значна динамічність «мовної матерії» цієї тематичної групи. Комп'ютерна лексика функціонує як окрема мовна система, активно взаємодіє з загальнолітературною мовою та обмінюється з нею інформаційними

ресурсами. Це явище характерне для всіх сучасних мов і пов'язане зі стрімким поширенням науково-технічних інновацій у суспільстві [19, с. 73].

Комп'ютерна лексика має інтернаціональний характер. Інтернаціоналізми – це слова, подібні за своєю зовнішньою формою (з урахуванням закономірних відповідностей звуків і графічних одиниць у конкретних мовах), з повністю або частково однаковим значенням, що виражають поняття міжнародного характеру в галузі науки, техніки, політики, культури, мистецтва і функціонують у різних, здебільшого неспоріднених (не менше ніж у трьох) мовах [14, с. 78-79]. Інтернаціональний характер комп'ютерної лексики означає, що терміни, які використовуються в галузі комп'ютерних технологій, є загальноприйнятими та зрозумілими в багатьох країнах, незалежно від мови. Це полегшує спілкування між фахівцями та пересічними користувачами з різних країн, а також сприяє глобальному обміну знаннями й технологіями.

Отже, підсумуємо вищезазначене. Усі сучасні мови постійно розвиваються і збагачуються новими словами. Насамперед це стосується мови науки та техніки, яка поповнюється новими лексичними одиницями, зокрема комп'ютерними. Особливе місце серед фахових мов займає комп'ютерна субмова. Спочатку вона була мовою спілкування програмістів, але згодом почала проникати у повсякденне життя і мову звичайних користувачів Інтернету. Комп'ютерну мову ототожнюють з метамовою і мовою програмування, але таке визначення є неправильним, оскільки останні використовуються в комп'ютерних системах для обробки та передачі інформації. Основою фахової комп'ютерної мови є саме комп'ютерна лексика – окрема мовна система, яка активно взаємодіє з загальнолітературною мовою та обмінюється з нею ресурсами.

1.2. Походження, класифікація та особливості комп'ютерної термінології

Основу комп'ютерної лексики становить англійська мова. Це обумовлено тим, що перший у світі програмований електронний комп'ютер був створений у США. Відповідно, програмне забезпечення спочатку підтримувало лише англійську. Усі книги з комп'ютерних інформаційних технологій, які виходили українською, були перекладені з англійської мови.

Згідно з дослідженнями змін у корпусі комп'ютерної лексики, запозичення займають чільне місце і відіграють ключову роль у інтернаціоналізації науково-технічної лексики. Розвиток мови, зокрема в галузі науки й техніки, завжди викликав суттєвий інтерес у науковців, адже науково-технічна термінологія є однією з найбільш динамічних частин словника, що постійно розвивається та оновлюється.

Оновлення тезауруса (словника, що відображає систематизовану сукупність понять у будь-якій галузі знань) може здійснюватися двома шляхами:

- 1) запозичення іншомовної лексики;
- 2) створення нових лексичних одиниць.

Виникнення неологічної лексики пов'язане з тим, що сучасні мови переживають період, коли внаслідок низки різких соціальних змін виникає гостра потреба в номінації нових понять. Більшість з них приживаються в мові та витісняють застарілі слова з широкого вжитку. Останні, у свою чергу, потрапляють до пасивного запасу мови. Мовець, спілкуючись на різноманітні теми, пов'язані з комп'ютерними технологіями, обирає з відомого йому тезауруса ті лексичні одиниці, які найточніше передають його думки та наміри.

Серед науковців немає єдиної думки щодо визначення терміна «неологізм». Його тлумачення є досить умовним. Нові слова залишаються неологізмами лише доти, доки суспільство вважає їх новими.

Мовознавці, трактуючи термін «неологізм», наголошують на новизні самого слова. Наприклад Г. Буссманн описує неологізм як «нововведений або вжитий з новим значенням вислів» [41, с. 24]; «...слово, значення якого виникає в певний період часу, і новизна якого визнається носіями мови» [41, с. 25].

Згідно з визначенням Ф. Годен і Л. Геспен, неологізм не слід розглядати як психолінгвістичне поняття, що визначається новизною, яку людина відчуває при зустрічі з новими словами. Натомість це мовна категорія, яка передбачає, що зустріч із новим словом викликає в мовця відчуття нового [47, с. 248].

Іноді носії мови не сприймають нові слова як неологізми, не відчуваючи новизни навіть у момент їх появи. Це пояснюється тим, що такі слова утворені за продуктивними моделями сучасного словотворення і відображають вже знайомі реалії.

Слід зазначити, що не кожне нове слово може бути неологізмом. Щоб слово (оказіоналізм або авторський неологізм) стало неологізмом, воно повинно закріпитися в мовленні.

В. М. Мирошніченко пропонує поділити неологізми на три групи:

- 1) власне неологізми – слова, які мають нову форму і нове значення;
- 2) перенайменування – для позначення вже відомого поняття створюється нова форма слова;
- 3) переосмислення – вже наявне в мові слово набуває нового значення [27, с. 88].

Інше визначення, дане науковицею М. С. Богачик, вказує, що «неологізм – це лінгвістичний термін, що позначає будь-яке нове слово або словосполучення, яке виникло в лексичному складі мови на певному етапі її розвитку для позначення нового поняття в галузі інформаційно-

комунікаційних технологій. Новизна слова або словосполучення усвідомлюється носіями мови» [2, с. 43]. Комп'ютерні неологізми становлять основу лексики інформаційної сфери.

Відомі українські філологи-германісти, такі як Т. Р. Кияк, А. Л. Міщенко, А. М. Науменко та О. Д. Огуй, пропонують наступну класифікацію англійської комп'ютерної лексики [21, с. 26]:

- 1) спеціальні терміни, що безпосередньо пов'язані з технологіями та програмуванням: *motherboard* – материнська плата, *operating system* – операційна система;
- 2) міжгалузеві загальнонаукові терміни, включаючи терміни з суміжних наук (математика, фізика, філософія та інші): *algorithm* – алгоритм, *module* – модуль;
- 3) професіоналізми: *mirroring* – дзеркальне копіювання, *record clustering* – кластер записів;
- 4) професійні жаргонізми, які, ймовірно, не завжди відзначаються точністю та однозначністю, проте мають емоційне забарвлення і високий ступінь образності: *unlimited* – безмежний (використовується для позначення доступу до мережі Інтернет, де сплачено безмежний трафік), *cool talk* – прохолодна розмова (телефонні переговори за допомогою Інтернету).

Кожна наука має свою власну терміносистему – свідомо впорядкований набір термінологічних одиниць, які використовуються в межах певної спеціальної галузі знань чи професійної діяльності. За підрахунками, близько 90 % нових слів, що виникають у мові, є термінами [39, с. 17].

Під термінологією зазвичай розуміють сукупність термінів будь-якої певної галузі знань або сфери людської діяльності.

О. Д. Пономарів визначає термін як одиницю історично сформованої термінологічної системи, яка виражає певне поняття і його місце серед інших понять. Термін позначається словом або словосполученням і слугує для

спілкування людей, об'єднаних спільною діяльністю. Він входить до словникового складу мови та підпорядковується всім її законам [30, с. 72].

В. В. Акуленко підкреслює, що «терміни виникають і функціонують не у мові в цілому, а в межах окремих підмов, тобто тематично обмежених наборів спеціальних і загальноповживаних лексичних одиниць, необхідних для спілкування в певних сферах професійної діяльності» [5, с. 95].

Отже, термін відображає назву точно визначеного поняття, пов'язаного з певною галуззю науки або техніки. Особливість термінів як специфічного лексичного розряду слів полягає в тому, що вони виникають у процесі виробничої та наукової діяльності й використовуються тільки серед тих, хто володіє відповідними знаннями та реаліями.

У комп'ютерній термінології можна виділити два основні термінологічні напрямки:

- 1) термінологія апаратного забезпечення;
- 2) термінологія програмного забезпечення.

Кожен з цих напрямків може поділятися на підсистеми нижчого рівня, наприклад, програмне забезпечення операційної системи Microsoft.

Терміносистеми комп'ютерної лексики розвиваються за наступними тематичними напрямками:

- 1) загальні відомості про комп'ютери: історія створення (*Electronic Numerical Integrator and Computer – перший у світі програмований комп'ютер*), процес виробництва (*wafers creation – напівпровідникова пластина / тонка кремнієва пластина, що призначена для створення мікроелектронних пристроїв*), моделі (*desktop – настільний комп'ютер, laptop – ноутбук, nettop – неттоп / мініатюрний ПК, tablet PC – планшетний ПК або планшет*) та їх призначення (*embedded system – вбудована мікропроцесорна комп'ютерна апаратна система, призначена для виконання обмеженої кількості функцій*);

- 2) апаратне забезпечення: обладнання, що включає в себе монітор (англ. *monitor*), системний блок (англ. *computer case*), клавіатуру (англ. *keyboard*) і мишу в стаціонарному комп'ютері (англ. *mouse*);
- 3) програмне забезпечення: операційні системи (*Android, Linux, MacOS, Windows*), утиліти (*CCleaner* – видалення зайвих файлів, очищення та підвищення загальної продуктивності системи, *WinRAR* – створення та розпакування архівів різних форматів), системи програмування (*Microsoft Visual Studio* – створення додатків для операційної системи *Windows*), системи управління базами даних (*Firebird, Interbase, Microsoft SQL Server, MySQL, Oracle, PostgreSQL, Sybase*), а також широкий клас сполучного програмного забезпечення (*enterprise service bus* – інтеграційна шина даних / обмін повідомленнями між різними інформаційними системами);
- 4) програмування: широкий спектр можливостей обробки інформації, що стосуються розробки та використання різноманітних алгоритмічних програм (*interpreter* – інтерпретатор / комп'ютерна програма-контейнер, що читає пооператорно вихідний текст, написаний мовою програмування високого рівня, перетворює його в машинний код і потім виконує);
- 5) функціонування обчислювальної системи: арифметичні операції та розв'язання задач за допомогою комп'ютера, а саме виконання базових математичних обчислень, складніших аналізів і алгоритмічних рішень (*increment* – інкремент / приріст або збільшення значення змінної, *decrement* – декремент / пониження або зменшення значення змінної);
- 6) комп'ютерні технології: інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) (*wireless access point* – бездротова точка доступу) і мультимедійні технології (*digitized terrain data* – цифрові дані про місцевість / переведення інформації про висоти місцевості з карт

або фотографій в цифрові координати X-Y-Z для збереження на магнітних носіях).

Області термінологічних підсистем можуть перетинатися в окремих ситуаціях.

Виходячи з семантики, або, іншими словами, значення слова, комп'ютерну термінологію можна класифікувати наступним чином:

- 1) терміни, що пов'язані з пристроєм і функціонуванням комп'ютера: *data bus* – шина даних, *driver* – драйвер, *hard disk* – жорсткий диск, *processor* – процесор, *random-access memory* – оперативна пам'ять;
- 2) інтернет-термінологія: *domain* – домен, *IP address (Internet Protocol Address)* – IP-адреса, *live reload* – автоматичне перевантаження сторінки, *mount point* – точка підключення, *web accessing* – доступ у вебсистему;
- 3) процеси: *booting* – завантаження, *coding* – кодування, *connection* – з'єднання, *copying* – копіювання, *encryption* – шифрування;
- 4) величини: *bit* – біт, *byte* – байт, *hertz* – герц, *megabyte* – мегабайт, *pixel* – піксель;
- 5) ознаки та властивості: *desktop wallpaper (background)* – фон робочого столу, *OS configuration parameters* – конфігуративні параметри операційної системи.

Термін «комп'ютерна термінологія» можна розуміти в широкому і вузькому значеннях. Шведський мовознавець Ганс Карлгрен дотримується широкого значення, вважаючи, що комп'ютерна термінологія включає не лише комп'ютерні терміни, а й професіоналізми та жаргонізми [50, с. 345]. Ще ширшого розуміння комп'ютерної термінології дотримується американський комп'ютерний вчений і лінгвіст Томас Дж. Бергін, вказуючи, що стилістично комп'ютерна терміносистема може охоплювати професіоналізми, жаргонізми, сленг і власне терміни [40, с. 257]. Водночас Ганс Карлгрен зауважує, що розмежування цих явищ є нечітким і неоднозначними. Наприклад,

комп'ютерні жаргонізми можуть бути стилістично зниженими синонімами вже існуючих сленгових термінів, які використовуються людьми різних професій і мають широкий спектр вживання [50, с. 346].

М. С. Богачик, який вивчає комп'ютерні терміни у вузькому значенні, пропонує наступний розподіл англійських комп'ютерних термінів на таксономічні класи з погляду логіко-семантичної структури [3, с. 43]:

- 1) предмети: *central processing unit* – центральний процесор, *wireless router* – бездротовий роутер (маршрутизатор);
- 2) процеси: *debugging* – налагодження, *striping* – розширення (розщеплення) даних;
- 3) ознаки та властивості: *computer-aided information retrieval system* – автоматизована інформаційно-пошукова система, *local power management* – локальне керування (енерго)споживанням;
- 4) величини та його одиниці: *bandwidth* – пропускна здатність, *clock rate* – тактова частота.

Тематична структура комп'ютерної термінології (виходячи з її широкого розуміння) складається з термінів, які позначають поняття і предмети, що стосуються номінації людини (аналітик даних, програміст, системний адміністратор та інші), професійної діяльності, складової частини комп'ютера, а також назв програмних продуктів, команд і файлів.

За критерієм структурної характеристики комп'ютерну лексику можна класифікувати на:

- 1) терміни-слова: *buffer* – буфер, *traffic* – трафік;
- 2) терміни-словосполучення: *programming language* – мова програмування, *task manager* – диспетчер завдань;
- 3) аббревіатури: *DBMS (database management system)* – СУБД (система управління базами даних), *RAM (random-access memory)* – ПДД (пам'ять з довільним доступом).

Найбільшого поширення набули терміни-слова.

Доволі часто їх плутають з професіоналізмами, але на відміну від останніх, терміни мають чітке наукове визначення. Професіоналізми ж не становлять цілісної системи, а являють собою специфічну групу слів, які використовують представники певних професій для позначення конкретних предметів і дій у своїй фаховій сфері.

У лінгвістиці питання розмежування термінів і професіоналізмів залишається предметом багатьох дискусій. Існують різні погляди на їх співвідношення. Деякі дослідники вважають ці поняття синонімічними, вказуючи на їх функціональну подібність у фаховому спілкуванні. Інші наголошують, що, попри наявність спільних якостей, є й частини, які не збігаються.

Основні ознаки професіоналізмів, за якими можна відрізнити їх від термінів:

- 1) професіоналізми являють собою особливу нестандартну лексику, тоді як терміни становлять нормативну складову лексики наукової мови;
- 2) професіоналізми зустрічаються вкрай рідко в звичайних і спеціалізованих словниках; переважно належать до функціональної сфери, на відміну від термінів, які зафіксовані в словниках і діють одночасно в двох сферах – фіксованій та функціональній;
- 3) професіоналізми вживаються переважно в розмовному мовленні, а терміни – в писемному мовленні;
- 4) професіоналізми мають більш широкий спектр використання, тоді як терміни можуть використовувати та розуміти навіть ті, хто не має жодного відношення до інформаційних технологій;
- 5) характерною ознакою професіоналізму є прагнення до виразності, експресивності та образності, що різко контрастує з термінами, які не мають конотацій;

- б) професіоналізми належать до периферії термінологічної системи, а терміни – до її центру [44, с. 12].

Професіоналізми – це стилістично знижені слова і словосполучення розмовного характеру, що використовуються в професійному спілкуванні. Зазвичай вони являють собою розмовні дублети термінів [44, с. 9].

У професійній лексиці переплітаються поняття професійного жаргону та арго. Жаргон виник у період розвитку цехового виробництва в середньовічній Європі, коли цехи зіштовхнулися зі зростаючою конкуренцією і потребою захистити свої виробничі знання та технології. Це призвело до появи особливої кодованої мови майстрів – арго. «Арго» походить від французького «*argot*», що означає мову замкнутих груп, створену для мовного відокремлення. Це переважно спеціальна або своєрідно освоєна загальноживана лексика. Сьогодні термін «арго» вважається застарілим, і натомість використовується поняття «жаргон». Жаргон та / або сленг є досить рухливими елементами розмовної мови, що включають у себе емоційно забарвлену мікросистему і своєрідний вокабуляр. Термін «жаргон» увійшов у інші мови з французької, тоді як «сленг» – з англійської [48, с. 20].

У сучасній лінгвістиці питання класифікації комп'ютерного жаргону почало досліджуватися з другої половини ХХ століття, в період стрімкого розвитку комп'ютерних технологій. Цей час ознаменувався не лише інноваціями в галузі комп'ютерної техніки, але й значним зростанням кількості користувачів комп'ютерів, які стали активно використовувати нові технології в повсякденному житті.

Перед тим як перейти до детального аналізу комп'ютерного жаргону, необхідно розглянути поняття жаргону і сленгу.

Поняття «жаргон» і «сленг» здебільшого вживають як синоніми. Комп'ютерний сленг (жаргон) визначається як різновид сленгу, що використовується як професійними (ІТ-фахівцями), так і звичайними користувачами комп'ютерів. Це в першу чергу пояснюється тим, що подібне

змішування часто спостерігається в українській мовознавчій літературі [8, с. 1].

В англomовному мовознавстві існує чітке розмежування понять «жаргон» і «сленг». Термін «сленг» прийнято використовувати для позначення некодифікованої мови. Сучасні словники пропонують щонайменше два основних тлумачення слова «сленг». По-перше, сленг розглядається як особлива мова певних підгруп або субкультур суспільства. По-друге, сленг використовується для позначення лексики, що широко вживається в неформальному спілкуванні [31, с. 587].

Чимало лінгвістів не диференціюють жаргон і сленг як два різні явища в мові, вважаючи їх частинами мови професійно та соціально обумовлених груп. Ці мовні явища не відповідають нормам літературної мови, оскільки містять у собі різноманітні конотації: експресивні, емоційні (часто іронічні або негативно-презирливі), оцінні та стилістичні. Таким чином, сленг виступає в контексті протиставлення літературній нормі [11, с. 97].

Сленг (англ. *slang*) – це мова реальності. Він виразний, гумористичний емоційний, іронічний. Сленг не сентиментальний; сленгові фрази налічують велику кількість асоціацій; сленг взаємодіє з традиційною мовою, він радикальний, відповідає дійсності, відкидає стриманість і не турбується відносно меж у мові [54, с. 310]. Термін «сленг» здебільшого асоціюється з англійською мовою та її використанням у Великій Британії й США. Сленг постійно змінюється, що робить його своєрідною мовною рисою різних поколінь [33, с. 107].

Комп'ютерний жаргон – це відмінна від мовних норм мова, що використовується певною соціальною групою, об'єднаною загальними інтересами. Містить штучно створену, відмінну від загальноприйнятих норм лексику, пов'язану зі сферою комп'ютерних технологій [54, с. 65].

Головною особливістю комп'ютерного сленгу є наявність письмової форми, яка є основним способом його існування, вносить певний рівень стабільності, дозволяє одночасно і точно фіксувати пов'язані з ним факти та

явища. Комп'ютерну мову фіксують і пояснюють у багатьох словниках, що сприяє нормуванню даної субмови на базі загальноживаної. Завдяки письмовій формі та закріпленню в словниках, комп'ютерний жаргон виконує велику кількість мовних функцій, що подібні до функцій літературної мови. На сьогодні деякі з подібних одиниць сприймаються більше як неологізми, а не жаргонізми, адже літературна мова доволі часто не має синонімів для позначення відповідних реалій, обмежуючись лише їх дескриптивними характеристиками [54, с. 57].

Комп'ютерна субмова, що виникла як професійний жаргон комп'ютерників і програмістів, швидко виходить за межі професійного спілкування. Вона набуває рис групового і корпоративного жаргону, а кількість її користувачів щодня тільки збільшується. У наш час під комп'ютерним жаргоном розуміють особливий шар лексики та набір додаткових знаків, які слугують для неофіційної комунікації спеціалістів і спілкування різного рівня користувачів [31, с. 589].

Однією з найважливіших рис комп'ютерного жаргону, а також комп'ютерної лексики в цілому, є швидка динаміка оновлення словникового складу.

У сучасному світі комп'ютерна термінологія постійно збагачується і розширюється. Оскільки більшість нових термінів запозичуються з американської англійської мови, як, наприклад і саме поняття «комп'ютер», то утворення комп'ютерної лексики можна умовно поділити на три етапи.

Перший і початковий етап – це активне запозичення з англійської мови. Він характеризується наявністю двох груп слів:

- 1) неадаптовані терміни, які зберегли свою первісну вимову: *chat* – чат, *interface* – інтерфейс;
- 2) адаптовані терміни, які набули форми відмінка, роду, числа: *command* – команда, *matrix* – матриця.

Другий етап – створення власної термінології. Це обумовлено необхідністю мати власні терміни для застосування в професійному

середовищі та через труднощі, пов'язані з постійною потребою використання англійських слів. Збагачення комп'ютерної призводить до відмінностей під час найменування однакових явищ в обох мовах. У таких умовах виникають паралельні назви, що співіснують одночасно – одна запозичена з англійської мови, а друга утворена самостійно: *printer* – *принтер* і *typewriter* – *друкарська машинка*. До того ж виникає синонімія – слова, які позначають приналежність до Інтернету, утворюють цілу низку синонімів: *Internet communication* – *Інтернет-спілкування*, *network* – *мережевий*, *online* – *онлайн*, *virtual* – *віртуальний*, *web* – *веб*. Деякі часто вживані терміни набувають розширеного або навіть протилежного значення (енантіосемія або антилогія). Наприклад, слово «*віртуальний*», яке спочатку означало «*можливий, існуючий*», з часом отримало значення «*який не має фізичного втілення і реалізований тільки в комп'ютерному середовищі*» [32, с. 181].

Коли іноземні слова потрапляють у нове мовне середовище, вони стають основою для створення нових лексичних одиниць. Особливо це помітно в утворенні нових дієслів у розмовній формі: *бекапити*, *компільнути*, *ресторити*; а також іменників із суфіксами -чик/-ник: *віртуальник*, *інтернетчик*, *комп'ютерник*. Більшість сучасних комп'ютерних термінів українською мовою мають англійське походження. В українській мові налічують близько 4500 термінів галузі комп'ютерних та інформаційних технологій, з яких лише 57 мають українське коріння: *вставка*, *пам'ять*, *посилання* та інші [32, с. 182].

Головною особливістю комп'ютерної лексики є її поширеність серед різних груп людей (вікових, статевих, професійних тощо). Однак молоде покоління значно швидше і легше опановує інтернет, що суттєво впливає на формування та розвиток комп'ютерної лексики, особливо її розмовних форм. Саме серед молодого покоління зародилися експресивно-забарвлені слова, які зараз називають «інтернет-сленгом». Зрозуміло, що це свого роду жаргонізми, утворені від технічних комп'ютерних термінів англійського походження [57]. Це вже третій етап розвитку комп'ютерної лексики, особливістю якого є

зниження стилістичної складової. Англійське слово «браузер» (англ. *browser*) адаптувалося в українській мові як «бродилка по інтернету», «електронна пошта» (англ. *e-mail*) – «мило», «поштова скринька в електронній пошті» – «мільниця», а «домашня сторінка» (англ. *home page*) отримала кумедну назву «хом'як». Це штучне перейменування, що не має семантичного вмотивування, ґрунтується на фонетичній подібності вихідного і нового слова. Таке явище характерне для жаргонних систем, де зазвичай переслідуються суто гумористичні та словесно-ігрові цілі. Процес нагадує народну етимологію: незручні для вимови слова адаптуються до більш звичних, проте не відбувається традиційного спотворення значення, характерного для народної етимології. Іноді це явище називають «фонетичною мімікрією» [54, с. 62].

Можна окреслити кілька різновидів подібних утворень:

- 1) з усіченням: *клава* (клавіатура), *дрова* (драйвера), *прога* (програма);
- 2) у деяких випадках є зв'язок з власною назвою: *Ася*, *аська* (програма ICQ), *мускул* (MySQL).

Усі вони емоційно забарвлені, звучать лагідно. Зовсім інша ситуація з утвореннями, в яких чується зневага та іронія: *криса* (кульковий маніпулятор), *сидюшник* (програвач CD дисків), *пентюх* (комп'ютер модифікації «Pentium»). Деякі слова запозичені з жаргонів інших професійних груп: наприклад, із жаргону автомобілістів: *чайник* (у значенні «недосвідчений водій») – *недосвідчений програміст*, *машина* – *комп'ютер*, *гальмує* – *комп'ютер повільно працює*; із жаргону наркоманів: *глюк*, *глючити* (похідні від галюцинації) – *непередбачені помилки в програмі* [24, с. 71]. У результаті такої посиленої словотворчості створюється широкий пласт лексики, стилістичні синоніми професійних термінів. Інколи можуть вибудовуватися цілі синонімічні ряди: наприклад, про комп'ютер, що відмовився працювати, можна сказати: *повис* – *завис* – *глюкнув* – *полетів* – *впав* тощо.

Отже, підсумуємо вищезазначене. Комп'ютерна лексика, зокрема й комп'ютерний жаргон, – явище, що приваблює дедалі більше дослідників,

хоча і є відносно новим. Основу комп'ютерної лексики становить англійська мова. Це обумовлено тим, що перший у світі програмований електронний комп'ютер був створений у США. Відповідно, програмне забезпечення спочатку підтримувало лише англійську. Оновлення тезауруса комп'ютерної галузі відбувалося через три основні шляхи: 1) активне запозичення з англійської мови; 2) створення власної термінології (що обумовлено необхідністю мати власні терміни для застосування в професійному середовищі та через труднощі використання англійських слів); 3) поява експресивно-забарвлених слів (інтернет-сленгу, який зародився серед молодого покоління). Сучасну комп'ютерну лексику можна класифікувати на кілька основних груп: 1) спеціальні терміни, що безпосередньо пов'язані з технологіями та програмуванням; 2) міжгалузеві загальнонаукові терміни, включаючи терміни з суміжних наук (математика, фізика, філософія та інші); 3) професіоналізми; 4) професійні жаргонізми, які, ймовірно, не завжди відзначаються точністю та однозначністю, проте мають емоційне забарвлення і високий ступінь образності. За критерієм структурної характеристики комп'ютерну лексику поділяють на терміни-слова, терміни-словосполучення та аббревіатури. Найбільш поширеними є терміни-слова.

1.3. Теоретичні засади вивчення понять «аббревіація», «аббревіатура» і «скорочення» у сфері комп'ютерних технологій

Створення скорочених лексичних одиниць стало провідним способом утворення нових слів, а тому зростає необхідність у ретельному вивченні аббревіації. Інтерес до механізмів формування скорочених лексичних одиниць у різних структурах мови та до особливостей їхнього вживання зумовлений тим, що на сьогодні аббревіація стала одним із способів словотворення, який відповідає всім потребам сучасної мови.

На думку українського мовознавця Н. М. Глушук, доцільно прирівнювати поняття «аббревіація» та «аббревіатура» до терміну «скорочення»,

оскільки їх основна відмінність полягає лише в етимології – поняття «аббревіатура» є запозиченим. За словами науковця, у словнику синонімів англійської мови термін «скорочення» (англ. *reduction, shortening*) подається як синонім до терміна «аббревіація» (англ. *abbreviation*) [9, с. 88].

У сучасній українській лінгвістиці термін «аббревіація» позначає процес створення номінацій для тих понять і реалій, які були спочатку позначені описово, за допомогою атрибутивних словосполучень. Різні види аббревіатур, аббревіатурні лексеми, лексичні скорочення, а також скорочені та складноскорочені слова є результатом цього процесу [16, с. 107].

Скорочення – це спосіб словотвору, сутність якого полягає у відсіканні частини основи, що або збігається зі словом, або становить собою словосполучення, об'єднане спільним значенням [23, с. 283]. Скорочення позначає як сам результат, так і процес зменшення звукової або графічної довжини корелята, яким може бути:

- 1) слово;
- 2) словосполучення;
- 3) набір слів;
- 4) набір морфем.

Скорочення можна поділити на графічні та лексичні. Цей поділ залежить від наявності чи відсутності власної звукової оболонки, а також від лексико-граматичних характеристик мовних одиниць. Як зазначає Н. М. Глущук, основна різниця між графічною і лексичною аббревіацією полягає в тому, що графічна аббревіація – це скорочення слова на письмі, а лексична – в усному спілкуванні. До того ж лексична аббревіація може вживатися як в усному, так і в письмовому мовленні [9, с. 94].

Термін «скорочення» також може бути виражений низкою інших понять: усічення, укорочування, усічене слово, скорочене слово та інші.

Усічення – це утворення нового слова шляхом відкидання частини вихідного слова. В англійській мові розрізняють кілька структурних видів усічень:

- 1) початкові (*initial clipping* або *apheresis*);
- 2) середні (*medial clipping* або *syncope*);
- 3) кінцеві (*final clipping* або *apocope*);
- 4) складенні (*complex clipping*).

Найбільш загальноновживаними способами творення таких мовних одиниць є відкидання кінця слова, скорочення початку слова зі збереженням кінцевої частини, скорочення середини слова і відкидання початку та кінця слова одночасно. Інколи урізаються одразу два слова. У таких випадках важко зрозуміти, чим є дане скорочення – усіченням чи контамінацією [35, с. 85].

Контамінація (також телескопія, портманто) – це процес виникнення нового слова шляхом поєднання значень та частин звуків двох або більше слів. Також способом контамінації можуть утворюватися словосполучення [46, с. 644].

Варто зазначити, що в лінгвістиці існує безліч підходів до розуміння аббревіатур і скорочень, оскільки науковці часто мають різні думки щодо основних ознак скорочених лексичних одиниць. Наприклад, українські мовознавці І. В. Корунець і Л. В. Туровська розглядають аббревіатуру як спосіб утворення нових слів – неологізмів. Вони стверджують, що аббревіатури з'являються як у писемному, так і в усному мовленні, відображаючи розвиток суспільства, науки, техніки, а також повсякденного життя. Такі лексичні одиниці тісно пов'язані з лексичним оточенням, де іноді достатньо лише натяку, щоб зрозуміти їх значення [38, с. 51-52].

Аббревіатури являють собою структурно-стилістичні еквіваленти слів і словосполучень, які набувають «переважне право циркуляції, в той час як розгорнуте найменування служить лише засобом тлумачення значення аббревіатури» [36, с. 47]. Аббревіація є результатом перетворення вихідної форми, виконуючи функцію представлення, заміщення однієї мовної матеріальної форми іншою.

У багатьох працях, присвячених вивченню процесу аббревіації, аббревіатура визначається як літера або коротке поєднання букв, що має

алфавітну подібність до вихідного слова чи виразу і використовується для забезпечення стислості висловлювання [36, с. 48]. Чим довший термін і чим частіше його потрібно використовувати, тим більша ймовірність, що він буде скорочуватися.

Німецький лінгвіст Вільгельм Фляйшер вважає аббревіатуру характерною лише для писемної мови, на відміну від усічення, як способу отримання особливих лексичних одиниць, що можуть використовуватися також і в усному мовленні [36, с. 48-49].

Абревіацію також відносять до процесів, у яких слово, що складається з двох або більше складів (зазвичай це іменник), скорочується, зберігаючи свої функції та значення без переходу до іншого класу.

Мовознавці виводять загальні постулати та визначають аббревіацію як ще один з аспектів системності мови. Вони активно досліджують питання класифікації аббревіатур, визначаючи критерії для розмежування складноскорочених форм від афіксальних похідних. Це включає аналіз їх структурно-семантичних, функціональних, прагматичних і когнітивних характеристик, а також дериваційно-номінативних аспектів аббревіації, що вивчають особливості створення та використання похідних одиниць від скорочених слів [51, с. 103].

Абревіатури можна вважати складними словами за їх словотвірною етимологією, оскільки вони утворюються шляхом додавання скорочених компонентів. У процесі утворення аббревіатур безпосередньо беруть участь і саме слово, будучи також компонентом більших відрізків тексту, що підлягають аббревіації, виступаючи як одиниця для аналізу процесу скорочення.

У цьому випадку слід враховувати наступні ознаки слова, як двосторонність, номінативність і функціональність.

Абревіатура сама по собі – знак особливого роду. Скорочені терміни зближуються з нелінгвістичними знаками через відсутність багатозначності, смислових і емоційно-експресивних відносин.

Абревіація є процесом утворення простих похідних слів шляхом довільного скорочення вихідних лексичних одиниць. Як специфічний спосіб словотвору, аббревіація виступає незалежним від структури скороченням фонетичного складу слова, з подальшим перетворенням залишкової частини в синонімічний іменник. При цьому скорочені слова можуть виникати внаслідок простого укорочення слова або фразеологічного обороту до певного звукового комплексу, який, як правило, починається з приголосного. Ці слова інтегруються в систему іменників чоловічого або (дуже рідко) жіночого роду. Утворення нових слів через аббревіацію може відбуватися не лише шляхом скорочення кінця слова, але й через «опущення» його початку чи середини [51, с. 103-104].

Незважаючи на поширену серед лінгвістів точку зору про те, що аббревіація є непродуктивним способом словотвору, неможливо заперечувати її наявність і поширення в мові. У процесі скорочення утворюються лексичні одиниці, які зберігають всі властивості слів. При використанні скорочень людина вживає їх з такою ж точністю, як і при вживанні повної форми.

Абревіатури та скорочення використовувалися на письмі багатьма народами світу з давніх-давен. Основною метою їх застосування була економія місця на носії текстової інформації (бересті, керамічних табличках, пергаменті), а також швидкість написання часто вживаних слів і виразів. Наприклад, римляни скорочували власні імена (*C.* – *Cornelius*, *Q.* – *Quintus*), а згодом почали застосовувати аббревіатури й для інших слів (*v.c.* – *vir clarissimus* – *ясновельможний чоловік*), календарних дат, одиниць міри та ваги, юридичних термінів тощо. Для позначення множини використовували повторення однієї й тієї ж літери (*vv. cc.* – *vir clarissimi*) [52, с. 22-29].

На думку британського лінгвіста Девіда Крістала, аббревіація набула популярності ще до 1839 року, коли в мові з'явилися такі скорочення, як: *OK* (*all correct*), *PDQ* (*pretty damn quick*), *GT* (*gone to Texas*) та інші [43, с. 120]. У наведених прикладах скорочуються не лише слова, а й цілі фрази. Крістал також підкреслює, що аббревіація завжди користувалася популярністю, але в

XX столітті стала доволі несподіваною поява абревіатур у науці та техніці [43, с. 120].

Основною причиною інтенсифікації процесу появи скорочених лексичних одиниць є тенденція до економії мовних засобів як у письмовому, так і в усному мовленні. Але це далеко не єдиний момент. Причинами появи скорочень також є: потреба в нових словах, економія розумових зусиль, необхідність детального і точного опису дійсності та формування емоційної складової мови.

Девід Крістал справедливо зауважує, що використовувати абревіатуру – це бути «своїм» у тій соціальній групі, де використовується це скорочення: «Абревіатури допомагають передати відчуття соціальної ідентичності. Використовувати скорочену форму означає бути «в курсі» – частиною соціальної групи, до якої належить абревіатура. Комп'ютерних фанатів з усього світу можна впізнати за їх вільними розмовами про *RAM (Random Access Memory)* – пам'ять з довільним доступом і *ROM (Read-only memory)* – пам'ять постійного зберігання, про *DOS (Disk Operating System)* – дискова операційна система і *WYSIWYG (What You See Is What You Get)* – візуальний редактор / «що бачиш, те й отримаєш» [43, с. 120].

У сучасній англійській мові утворюється значна кількість ініціальних скорочень від словосполучень. Як зазначає О. І. Гращенко, найчастіше скороченню піддаються технічні терміни, а також назви громадських груп і організацій. Зазвичай абревіатури вживаються частіше, ніж повні форми назв» [12, с. 57], наприклад: *GIF (Graphics Interchange Format)* – формат обміну зображеннями, *HTTP (Hyper Text Transfer Protocol)* – протокол передачі даних.

Абревіатури становлять певні труднощі під час перекладу. Насамперед варто пам'ятати про багатозначність термінів-абревіатур. О. В. Вульчинська зазначає: «*PC* має всім відомий англійський еквівалент – *Personal Computer*. Однак він також може означати: *printed circuit* – друкована плата, *process control* – автоматизація виробництва, *programmable controller* –

програмований контролер. І це далеко не повний перелік омонімів. Лише глибока обізнаність в сфері комп'ютерних технологій дозволить правильно зрозуміти термін» [7, с. 7].

Л. Д. Стельмах підкреслює той факт, що більшість неологізмів-аббревіатур є ініціальними скороченнями та становлять труднощі для перекладачів. У деяких випадках неможливо перекласти ініціальне скорочення без звернення до спеціальної довідкової літератури. Мовознавиця наголошує, що визначення, подані українською мовою, мають просту і доступну форму, що робить їх доступними не лише для фахівців у сфері інформаційних технологій, а й для широкого кола користувачів ПК [37, с. 15-18].

Ініціальні аббревіатури складають найбільшу групу серед комп'ютерних термінів-аббревіатур, наприклад: *ADPCM (Adaptive Differential Pulse Code Modulation)* – *АДІКМ (адаптивна диференціальна імпульсно-кодова модуляція)*, *CGI (Common Gateway Interface)* – «загальний інтерфейс шлюзу» / *протокол, що визначає правила взаємодії зовнішніх програм із вебсервером або іншими інформаційними серверами*, *FTP (File Transfer Protocol)* – *протокол передавання файлів*, *HTML (Hyper Text Markup Language)* – *мова розмітки гіпертексту*, *URL (Uniform Resource Locator)* – *уніфікований локатор ресурсів або адреса ресурсу*.

Серед комп'ютерних термінів-аббревіатур можна виділити невелику групу акронімів. Акроніми – це скорочені слова або фрази, які вимовляються як самостійні слова і можуть мати омоніми у вигляді слів у мові. Основним завданням під час їхнього складання є забезпечення читабельності шляхом чергування голосних і приголосних. Акронім повинен зберігати свій первісний зміст і бути легким для вимови [7, с. 10], наприклад: *BASIC (Beginner's All-purpose Symbolic Instruction Code)* – *бейсик / мова програмування високого рівня*, *SMART (Self-Monitoring Analysis and Reporting Technology)* – *Технологія Самоконтролю, Аналізу й Звітування / система*

оперативної самодіагностики, SOHO (Small Office Home Office) – «малий офіс / домашній офіс».

Отже, підсумуємо вищезазначене. Створення скорочених лексичних одиниць стало провідним способом утворення нових слів. Сьогодні аббревіація є одним із способів словотворення, який відповідає всім потребам сучасної мови. Під аббревіацією розуміють процес створення нових термінів для позначення понять і реалій, які раніше виражалися описово через атрибутивні словосполучення. Аббревіатура визначається як літера або коротке поєднання букв, що має алфавітну подібність до вихідного слова і використовується для забезпечення стислості висловлювання. Скорочення – це спосіб утворення слів, що полягає у відкиданні частини основи при збереженні загального значення слова або словосполучення. Скорочення можна поділити на графічні (скорочення слова на письмі) та лексичні (скорочення слова в усному спілкуванні). Комп'ютерні терміни-аббревіатури характеризуються великою різноманітністю. Найбільшу групу складають ініціальні аббревіатури, а найменшу – акроніми. Для перекладу комп'ютерних термінів-аббревіатур часто використовуються спеціалізовані словники. Основними причинами появи скорочень є потреба в економії мовних засобів і розумових зусиль, а також необхідність у нових словах для точного й детального опису дійсності та формування емоційної складової мови.

Висновки до розділу 1

У першому розділі було проведено аналіз різних підходів до трактування термінів «фахова мова», «комп'ютерна мова», «комп'ютерна лексика», а також «аббревіація», «аббревіатура» і «скорочення» у сфері комп'ютерних технологій.

Фахова мова слугує основою для комунікації, а також для когнітивного та інформаційного обміну знаннями в певній професійній сфері чи дискурсі. Особливе місце серед фахових мов займає комп'ютерна субмова. Спочатку вона була мовою спілкування програмістів, але згодом почала проникати в повсякденне життя та мову звичайних користувачів Інтернету.

Комп'ютерну мову ототожнюють з метамовою і мовою програмування, але таке визначення є неправильними, оскільки останні використовуються в комп'ютерних системах для обробки й передачі інформації.

Основою фахової комп'ютерної мови є саме комп'ютерна лексика – окрема мовна система, яка активно взаємодіє з загальнолітературною мовою та обмінюється з нею ресурсами.

Основу комп'ютерної лексики становить англійська мова. Оновлення українського тезауруса комп'ютерної галузі відбувається через активне запозичення з англійської мови, створення власної термінології (що обумовлено необхідністю мати власні терміни для застосування в професійному середовищі та через труднощі використання англійських слів), а також через появу експресивно-забарвлених слів (інтернет-сленгу). Проаналізувавши думки більшості лінгвістів, комп'ютерну лексику можна класифікувати наступним чином: спеціалізовані терміни, міжгалузеві загальнонаукові терміни, професіоналізми та жаргон.

Одним із самих продуктивних способів поповнення словникового складу термінології багатьох мов, включно з англійською, стала аббревіація.

Основними причинами появи скорочень є потреба в економії мовних засобів і розумових зусиль, а також необхідність у нових словах для точного й детального опису дійсності та формування емоційної складової мови.

РОЗДІЛ 2.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ КОМП'ЮТЕРНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ З АНГЛІЙСЬКОЇ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

2.1. Прагматичний аспект перекладу комп'ютерної термінології

Переклад – це процес передачі змісту мовного фрагмента першотвору (слова, речення, абзацу чи тексту) засобами іншої мови. Основною вимогою до перекладу є адекватність, тобто точне відтворення мовної форми та смислового змісту оригіналу рівноцінними засобами мови перекладу. Адекватний переклад має викликати в іншомовного одержувача реакцію, яка відповідає комунікативній установці відправника [13, с. 287].

Для досягнення адекватного перекладу важливо враховувати не лише денотативний і конотативний компоненти змісту, але й прагматичний аспект. Прагматичний аспект перекладу передбачає установку на адресата (одержувача перекладу), що вимагає забезпечення тотожності ефекту, який створюють оригінальний текст і переклад. Його сутність полягає в тому, що вихідний і кінцевий тексти адресовані різним категоріям населення [13, с. 287].

Прагматичний аспект визначає взаємодію мовного висловлювання з учасниками комунікації – відправником та одержувачем інформації. Під час перекладу здійснюється прагматична адаптація оригінального тексту, яка передбачає врахування соціокультурних, психологічних та інших відмінностей між отримувачами вихідного й перекладного текстів. Також відбувається зіставлення мовних систем і різних культур. Таким чином, прагматичний аспект відіграє ключову роль у визначенні не лише підходів до здійснення перекладу, але й обсягу інформації, що передається.

Особливу увагу слід звернути на протиставлення двох підходів у перекладі: експлікації та імплікації інформації. Врахування цих підходів є принциповим для глибшого розуміння сутності прагматичної адаптації.

Під час створення повідомлення відправник завжди вирішує, яку інформацію слід чітко сформулювати у тексті, а яку можна залишити неозначеною, розраховуючи на те, що одержувач вже володіє необхідними знаннями. Такий вибір варіюється залежно від того, чи належить одержувач до носіїв мови оригіналу або мови перекладу. Те, що для носія мови оригіналу є очевидним і не потребує додаткового пояснення, може вимагати уточнення, коли повідомлення адресоване носію мови перекладу, і навпаки.

Зміна обсягу інформації, що передається під час перекладу, виявляється через перекладацькі адаптації, серед яких прагматичні адаптації відіграють безумовно важливу роль.

Для того, щоб правильно відтворити прагматичний аспект оригіналу у перекладі, перекладач має зважати на всі чинники, що впливають на результат перекладацького процесу.

Насамперед перед початком перекладу перекладач має провести ретельний аналіз вихідного тексту, зокрема зовнішньої та внутрішньої структури, а також прагматичних і соціолінгвістичних аспектів. Це дозволяє визначити основні параметри тексту, розподіл інформації та застосувати відповідні трансформації для досягнення точного й адекватного перекладу [34, с. 347].

Не менш важливо визначити комунікативний намір автора (інтенцію): яку ідею він прагне донести, яку потребу адресата задовольняє текст і яку домінуючу функцію він виконує. Домінуюча функція тексту зазвичай пов'язана з прагненням автора в прагматичному впливі на читача або слухача. Домінуюча функція науково-технічного тексту – це передача інформації. Всі ці етапи взаємопов'язані з лінгвістичною прагматикою, що поєднує в собі повний процес професійної діяльності перекладача. Мета цього процесу – забезпечити ефективну комунікацію у системі «автор – перекладач – читач» [34, с. 347].

Будь-який текст містить певну інформацію або певний обсяг фактів, що передаються повідомленням від комунікатора до реципієнта, і, які мають бути

вилучені реципієнтом після отримання й ознайомлення з повідомленням і зрозумілі ним. Сприймаючи надану йому інформацію, реципієнт встановлює певні особисті стосунки з текстом. Такі відносини називаються прагматичними.

Прагматичні відносини можуть мати різний характер. Так, якщо основна мета реципієнта це задоволення інформаційної потреби відносини набувають інформативного характеру. Для автора текст є основним засобом передачі інформації, для реципієнта – джерелом інформаційного матеріалу. Отримана інформація може здійснювати вплив на почуття реципієнта, викликати позитивні, негативні або нейтральні реакції та спонукати до дії. У цьому випадку правомірно говорити про спонукальну або емоційну функцію тексту.

Оригінал: *The MSA account supports two-factor authentication and provides an additional layer of data protection. It also stores a BitLocker recovery key in case you need to restore Windows after a critical event [59].*

Переклад: *Обліковий запис MSA забезпечує додатковий рівень захисту даних завдяки підтримці двофакторної автентифікації. Крім того, в ньому зберігається ключ відновлення BitLocker на випадок, якщо буде потрібно відновити Windows після будь-якої критичної події [60].*

Дана інструкція надає користувачу інформацію про можливості використання облікового запису MSA (*Managed Service Account – керований обліковий запис*), який забезпечує додатковий рівень захисту даних завдяки підтримці двофакторної автентифікації. Ця функція є додатковою і буде цікавою для користувача лише в тому випадку, якщо він зацікавлений у підвищенні безпеки своїх даних або потребує зберегти ключ відновлення BitLocker (*функція безпеки Windows, яка захищає дані шляхом шифрування дисків*) для захисту системи. Проте слід зазначити, що така функція може бути не завжди затребуваною, і не факт, що користувач звернеться до неї одразу. Найімовірніше, ознайомлення з цією функцією відбудеться під час вирішення конкретної проблеми, наприклад, при відновленні доступу до Windows після критичного збою.

Також варто зазначити, що інформативний характер цього речення забезпечується використанням чітких формулювань, які пояснюють функціональні можливості облікового запису *MSA*, зокрема підтримку двофакторної автентифікації та збереження ключа відновлення *BitLocker*. Реакція на подібний текст може варіюватися залежно від рівня досвіду користувача. Наприклад, новачок, який вперше стикається з такими функціями, може звернутися до додаткових пояснень чи інструкцій для налаштування. У той же час досвідчений користувач, знайомий із подібними технологіями, швидше за все, діятиме інтуїтивно, спираючись на свій попередній досвід.

Здійснення прагматичного впливу на одержувача інформації є ключовим елементом міжмовної комунікації. Прагматичні аспекти перекладу, які визначаються учасниками міжмовної комунікації (автором повідомлення, реципієнтом і перекладачем), являють собою систему суб'єктивних чинників, що впливають на переклад. Суб'єктивні чинники, що виникають під час створення тексту від автора повідомлення, проявляються у специфіці процесу кодування інформації [10, с. 22].

У даному аспекті слід зазначити, що інструкція належить до основних жанрів науково-технічного дискурсу, який має низку характеристик, з точки зору прагматики. Тому правомірно виокремити низку суб'єктивних чинників, ґрунтуючись на твердження про те, що мова науково-технічної літератури відрізняється від художньої літератури або, наприклад, розмовного мовлення, а саме певними граматичними, стилістичними та лексичними особливостями.

1. Використання нестандартних мовних елементів, спеціальної лексики, зокрема:

Реалії – предмети та явища матеріальної культури, які не мають відповідників у мові перекладу, наприклад: *Bluetooth* – блютуз (бездротова комунікаційна технологія, яку можна використовувати для передавання даних на невелику відстань); *cache* – кеш (місце, куди комп'ютер тимчасово зберігає часто використовувані дані, щоб швидше отримати до них доступ у

майбутньому); *cookie* – кукі (файли, створені веб-сайтами, які відвідав користувач комп'ютера, призначені для збереження даних про активність у браузері) [56].

Слід зазначити, що означені реалії будуть знайомі тим, хто вже має досвід користування комп'ютером, тоді як для споживачів без досвіду користування ці лексичні одиниці можуть викликати певні труднощі.

Терміни – спеціальні мовні одиниці, що використовуються у певній галузі науки або техніки, наприклад: *shader* – шейдер (підпрограма для створення візуальних ефектів, що задіює програмовані регістри відеокарти); *touchPad* – сенсорна панель (пристрій введення інформації, що являє собою чутливу до торкання панель і замінює комп'ютерну мишу); *twisted-pair cable* – вита пара (кабель для передавання даних, що складається з перекручених особливим чином дротів і використовується в локальних комп'ютерних мережах) [56].

Ці мовні одиниці, за умови правильного відображення їх сутності, не спричинятимуть труднощів у розумінні.

Професіоналізми – лексичні одиниці, що використовуються фахівцями однієї або споріднених професій, наприклад: *Ethernet* – ефірна мережа (технологія, що використовується в середовищі локальної комп'ютерної мережі для передавання пакетів даних); *Fiber to the x* – волокно до вузла комутації (комп'ютерна мережа, що передбачає прокладений від вузла зв'язку до конкретного місця оптоволоконний кабель, а безпосередньо до абонента – мідний кабель або виту пару); *Northbridge* – Північний міст (системний контролер, що відповідає за взаємодію центрального процесора з оперативною пам'яттю і графічним контролером) [56].

Професіоналізми за своїм значенням і сутністю перебувають на стику реалій та термінів, але на відміну від терміна, ці лексичні одиниці вказують на професійну приналежність людини, яка їх вживає.

Виявлені основні нестандартні мовні елементи вимагають від перекладача використання не тільки різноманітних прийомів, а й розуміння

самої суті тексту, що перекладається, дотримання деяких умов, щоб домогтися максимальної еквівалентності. Когнітивна інформація (назва фірми та продукту, його характеристики, функції, правова інформація тощо) є обов'язковою і являє собою основну інформацію, яку необхідно донести до реципієнта.

2. Використання спеціальних зворотів на рівні граматичного ладу, що сприяє створенню впливових елементів тексту. Сюди належать привернення уваги користувача до певних функцій комп'ютера, забезпечення користувача необхідною інформацією про функції та можливості програмно-керованого пристрою.

Оригінал: *Click a taskbar button to start or switch to a pinned or running app. If you prefer to use a keyboard shortcut, press Win + n to start or switch to any of the first 10 apps in the taskbar button area, where n is a number from 0 through 9 (with 0 representing 10) [59].*

Переклад: *Натисніть на піктограму на панелі завдань, щоб миттєво запустити або переключитися на закріплену або вже запущену програму. Якщо ви віддаєте перевагу використанню комбінації клавіш, одночасно натисніть Win + n, щоб запустити або переключитися на будь-яку з перших 10 програм в області піктограм панелі завдань, де n – це число від 0 до 9 (при цьому 0 позначає 10) [60].*

У цьому випадку слід звернути увагу на використання наказового способу, який привертає увагу споживача до функцій комп'ютера та забезпечує інструкціями до дії. Також варто відзначити й використання інфінітива, який визначає причину використання зазначеної функції телефону.

3. Прояв стильових особливостей тексту, які обов'язково мають бути передані під час перекладу. Наприклад:

Оригінал: *Looking to boost your system's performance? Open the Task Manager or run the Performance Troubleshooter [59].*

Переклад: Підвищення продуктивності операційної системи.
Відкрийте Диспетчер завдань або запустіть Усунення неполадок продуктивності в ОС [60].

У цьому прикладі слід звернути увагу на не зовсім адекватний переклад, який не відображає основної комунікативної функції тексту. Фразу «*Looking to boost your system's performance?*» передано як «*Підвищення продуктивності операційної системи*». Такий варіант перекладу знижує емоційність вихідної фрази.

Прагматичне ставлення реципієнта до тексту залежить від таких чинників як: особистість реципієнта, його фонові знання, попередній досвід, психічний стан, настрої на сприйняття інформації, готовність до емоційного впливу тощо. Таким чином, особистісні характеристики та актуальний стан реципієнта є важливими суб'єктивними чинниками у процесі перекладу.

Крім того, суб'єктивні чинники можуть також виходити і від перекладача як проміжного учасника комунікації. Інформація, що надходить від автора тексту, переломлюється через призму сприйняття тексту перекладачем. У результаті реципієнт отримує «адаптовану» інформацію, яку сприймає та осмислює залежно від способу її передачі перекладачем. Отже, перекладач виступає в якості первинного реципієнта вихідного тексту і відправника кінцевого тексту (остаточного варіанту перекладу) в акті вторинної комунікації [10, с. 24].

Перекладач, як суб'єкт комунікації, має власні суб'єктивні якості, які так чи інакше впливають на процес перекладу, зокрема:

- 1) фактор уваги або неуваги до певних елементів тексту та усвідомлення його зв'язку з функціональною домінантою тексту;
- 2) рівень професійної майстерності перекладача в передачі комунікативного ефекту за умови збереження цієї текстової одиниці;
- 3) інтерпретаційна діяльність перекладача, яка приводить до появи нових стилістичних елементів у тексті;

4) індивідуальний авторський стиль перекладача.

Прагматичний аспект перекладу чітко проявляється у відборі як лексичних, так і граматичних засобів. На практиці застосовуються різні види перекладацьких трансформацій, зумовлені прагматичними установками. Це заміна, додавання, опущення, генералізація та конкретизація, які є засобами для досягнення повного розуміння або прийняття перекладеного твору носіями мови перекладу.

У процесі перекладу термінології комп'ютерної тематики українською мовою застосовуються граматичні заміни, які можна розділити на дві групи: морфологічні та синтаксичні заміни.

Морфологічні заміни передбачають заміну частини мови термінологічної одиниці. Наприклад, це може бути заміна іменника на прикметник, оскільки словосполучення іменник + іменник менш поширені в українській мові, ніж в англійській.

Оригінал: *Machine learning is making the computer learn from studying data and statistics* [59].

Переклад: *Машинне навчання змушує комп'ютер навчатися, вивчаючи дані та статистику* [60].

У цьому прикладі мовні одиниці, що позначають комп'ютерну термінологію «*machine learning*» в оригінальному тексті виражені двома іменниками, а в перекладі мовні одиниці виражені прикметником «*машинне*» та іменником «*навчання*».

У деяких випадках граматична заміна є необхідною під час перекладу в поєднанні з іншими прийомами трансформації (наприклад, додавання), для забезпечення точного передання терміна. Наприклад, термін «*booleans*» може бути перекладений на українську мову як дві окремі мовні одиниці.

Оригінал: *Booleans represent one of two values: True or False* [59].

Переклад: *Булеві значення представляють одне з двох значень: True або False* [60].

Синтаксичні заміни – це заміни на граматико-синтаксичному рівні речення, зокрема, заміна асиндетичного з'єднання (граматичне явище, при якому елементи в реченні з'єднуються без допомоги сполучників або інших з'єднувальних слів) між реченнями складнопідрядного речення на синдетичний:

Оригінал: *Were a user to input invalid data, the system would display an error message* [59].

Переклад: *Якщо б користувач вводив неправильні дані, тільки тоді система показала б повідомлення про помилку* [60].

У цьому перекладі асиндетичне з'єднання англійського речення замінено синдетичним в українській мові. Додано умовний сполучник «якщо б» та обмежувальну частку «тільки», а також змінено порядок слів так, щоб підмет передував присудку. У перекладеному реченні чітко зазначено, що система видасть повідомлення про помилку лише тоді, коли користувач введе невірні дані, що точно відображає початкове значення.

Під час перекладу технічних текстів комп'ютерної тематики додавання виявилось найпродуктивнішим типом граматичної трансформації. Цей спосіб часто застосовується при перекладі речень, що містять певні типи аббревіатур, особливо тих, що запозичені з англійської мови та використовують латинський алфавіт. У багатьох випадках такі латинські аббревіатури супроводжуються додатковими поясненнями в перекладі. Наприклад:

Оригінал: *CSS – a language that is responsible for the visual presentation of information and the design of a web page* [59].

Переклад: *CSS (каскадні таблиці стилів) – мова, яка відповідає за візуальне представлення інформації та оформлення веб-сторінки* [60].

Оригінал: *Unicode is a superset of ASCII and Latin-1 and supports virtually every written language currently used on the planet* [45, с. 21].

Переклад: *Юнікод є підмножиною кодувань ASCII та Latin-1 і підтримує практично всі писемні мови, що використовуються на планеті.*

Оригінал: *ECMAScript 3 requires JavaScript implementations to support Unicode version 2.1 or later, and ECMAScript 5 requires implementations to support Unicode 3 or later* [45, с. 21].

Переклад: *Стандарт ECMAScript 3 вимагає реалізації JavaScript з підтримкою Юнікод версії 2.1 або вище, а стандарт ECMAScript 5 вимагає реалізації з підтримкою Юнікод 3 або вище.*

Оригінал: *Note, however, that HTML is not case-sensitive (although XHTML is)* [59].

Переклад: *Зауважимо, однак, що мова розмітки HTML (на відміну від XHTML) не чутлива до регістру* [60].

Трансформація додавання повного поняття до латинської абрєвіатури забезпечує максимально точне відтворення змістовної складової оригінального тексту та сприяє кращому розумінню викладеного матеріалу.

Додавання нової лексики не обмежується випадками запозичення абрєвіатур. Також воно застосовується, коли цільовий текст потребує уточнення, конкретизації, виділення неявної інформації. Наприклад, для уточнення інформації в перекладі додано два компоненти «іконку / піктограму» саме для того, щоб пояснити читачеві, що це «зображення» є елементом графічного інтерфейсу.

Оригінал: *The example below specifies an image to use instead of the default marker* [59].

Переклад: *Наведений нижче приклад визначає зображення (іконку / піктограму), яке слід використовувати замість стандартного маркера* [60].

У наступному прикладі додавання використано через неможливість передати ту саму інформацію тією самою кількістю слів, що й в оригінальному тексті, забезпечивши при цьому адекватний і лаконічний переклад, який відображає унікальні особливості та нюанси української мови:

Оригінал: *Create a dropdown box that appears when the user moves the mouse over an element* [59].

Переклад: *Створить випадаючий список, який з'являється, коли користувач наводить вказівник миші на елемент [60].*

Важливо зазначити, що науково-технічні тексти, які належать до комп'ютерної тематики, часто виконують прагматичну функцію навчання та пояснення інформації читачеві. Додавання є однією з найефективніших трансформацій для досягнення цієї функції. Так, додаткові компоненти «*header*», «*nav*», «*основного та додаткового*», «*footer*» були взяті в круглі дужки з метою надання додаткових пояснень та полегшення навігації при роботі з іноземними аналогами:

Оригінал: *A website is often divided into headers, menus, content and a footer [59].*

Переклад: *Веб-сторінка зазвичай складається із заголовка (header), навігаційного меню (nav), контенту (основного та додаткового) і нижнього колонтитулу (footer) [60].*

Опущення використовується для спрощення сприйняття терміна під час перекладу або у випадках, коли переклад компонента може стати надлишковим з семантичної точки зору. Таким компонентом може слугувати частина слова, як у випадку з терміном «*vector-based*», при перекладі на українську мову суфікс *-based* є зайвим:

Оригінал: *SVG defines vector-based graphics in XML format [59].*

Переклад: *SVG визначає векторну графіку у форматі XML [60].*

Опущення також використовується для вилучення цілих слів або виразів.

Оригінал: *The algorithm to compress text data involves identifying patterns and redundancies in the text and encoding them using shorter codes or symbols [59].*

Переклад: *Стиснення текстових даних передбачає виявлення шаблонів і надлишків у тексті та їх кодування за допомогою коротших кодів або символів [60].*

В українському варіанті англійського речення перекладач застосував опущення, для того щоб уникнути повторення інформації. У наведеному

прикладі під час перекладу було опущено «*the algorithm*», оскільки «*to compress text data*» вже означає процес алгоритмізації. За допомогою опущення вдалося уникнути тавтології та зберегти первинний зміст речення.

Опущення допомагає зробити переклад лаконічнішим і легшим для сприйняття цільовою аудиторією.

Генералізація передбачає розширення значення термінологічної одиниці або її компонента та заміну конкретного поняття більш загальним.

Наприклад, термін «*tooltip*» включає елемент «*tip*», що перекладається українською як «*підказка*». Важливою особливістю є те, що термін був утворений поєднанням двох основ, кожна з яких має своє власне значення. Однак у термінології комп'ютерної тематики цей термін представлений більш загальним словом «*tip*», щоб уникнути складного смислового навантаження та тому, що вичерпне пояснення цього поняття надається далі в реченні:

Оригінал: *Create a tooltip that appears when the user moves the mouse over an element [59].*

Переклад: *Створіть підказку, яка з'являється, коли користувач наводить вказівник миші на елемент [60].*

Ще однією причиною для генералізації в цьому випадку є те, що конкретне значення, виражене складним словом вихідної мови, не є суттєвим для рецептора перекладу. Переклад «*tool + tip*» разом лише заплутає рецептора і стане незрозумілим для нього.

Конкретизація є протилежністю генералізації, оскільки це метод перекладу, який фокусується на звуженні значення лексичної одиниці під час перекладу, тобто заміні загального поняття на конкретне.

Оригінал: *Link networks, as the name implies, consist of protocols designed to send packets through the actual links (physical connections) that network nodes are connected to [59].*

Переклад: *Мережі зв'язків, як випливає з назви, складаються з протоколів, розроблених для надсилання пакетів даних через фактичні зв'язки (фізичні з'єднання), до яких під'єднані вузли мережі [60].*

У цьому прикладі термін «*packets*» перекладено за допомогою трансформації конкретизації. Це означає, що термін перекладається на українську мову як «*пакети даних*», що уточнює його зв'язок із сферою комп'ютерних технологій.

Конкретизація є важливим компонентом перекладу технічної термінології. Наприклад, слово «*resolution*» використовується в різних галузевих термінологіях, таких як юриспруденція, наука та комп'ютерна техніка, і має широкий спектр технічних значень. Однак переклад цього слова залежить від контексту, і в даному випадку доречним буде вузькопрофільний термін «*роздільна здатність*», що вказує на його технічне значення в галузі комп'ютерної техніки:

Оригінал: *SVG images can be printed with high quality at any resolution* [59].

Переклад: *Зображення SVG можна друкувати з високою якістю за будь-якої роздільної здатності* [60].

Загальновідомо, що прагматичний аспект може проявлятися і в плані вираження. З історії перекладацької практики відомо, що перекладачі використовували різні форми вираження для досягнення більш дієвої реакції на твори з боку одержувачів іншомовної інформації. Усе це свідчить про те, що прагматичний аспект набагато важчий для розпізнавання, ніж семантичний або комунікативний, і позначення його в перекладі багато в чому залежить від особистості самого перекладача, від того, наскільки точно, повно й об'єктивно виявив він прагматичні установки автора тексту.

Отже, підсумуємо вищезазначене. У першому підрозділі другого розділу мова йшла про прагматичний аспект перекладу. Основною вимогою до перекладу технічних текстів комп'ютерної тематики є адекватність. З метою досягнення адекватності перекладу та бажанням викликати в іншомовного одержувача реакцію, яка відповідає комунікативній установці відправника, здійснюється прагматична адаптація оригінального тексту, яка передбачає врахування соціокультурних і психологічних відмінностей між отримувачами

вихідного й перекладного текстів. Також відбувається зіставлення мовних систем і різних культур. Для того, щоб правильно відтворити прагматичний аспект оригіналу у перекладі, перекладач має зважати на всі чинники, що впливають на результат перекладацького процесу, зокрема: використання нестандартних мовних елементів, спеціальної лексики (реалій, термінів, професіоналізмів) і спеціальних зворотів на рівні граматичного ладу; стильові особливості тексту; особистісні характеристики та актуальний стан реципієнта; рівень професійного перекладацького досвіду і кваліфікацію перекладача. Застосування різних видів перекладацьких трансформацій, зумовлених прагматичними установками, у процесі перекодування текстів комп'ютерної тематики є ключовим методом для досягнення повного розуміння або прийняття перекладеного твору носіями мови перекладу. Такі трансформації як заміна, додавання, опущення, генералізація та конкретизація сприяють повноті відтворення інформації, правильному перекладу фахової термінології, доступності та зв'язності викладу, а також дозволяють викласти комп'ютерний текст відповідно до стилістичних норм, звичними для сприймаючої аудиторії. Найпродуктивнішим типом граматичної трансформації виявилось додавання.

2.2. Основні способи відтворення англійських комп'ютерних термінів українською мовою

Останнім часом спостерігається підвищений інтерес дослідників-лінгвістів до особливостей перекладу термінів різних галузей знань. Одне з центральних місць у цьому питанні посідає комп'ютерна термінологія. Найважливішим завданням, що стоїть перед перекладачем, є підбір максимально відповідного еквівалента перекладеного терміна.

Ключовими елементами ефективної комунікації та розуміння тексту комп'ютерної тематики є точність і адекватність перекладу. Правильна передача точного смислу і контекстуального значення вихідного тексту іншою

мовою є ключовим аспектом, від якого залежить якість перекладу. Неправильна або неточна передача смислу може спричинити виникнення непорозумінь, помилкових інтерпретацій і спотворення сприйняття інформації. Саме тому важливо, щоб переклад тексту комп'ютерної тематики був виконаний кваліфікованим перекладачем, який досконально ознайомлений зі специфікою тексту, дотримується мовних норм і стилістичних вимог, а також уміє вправно застосовувати різні стратегії та методи перекладу.

Основними способами відтворення комп'ютерних термінів української мовою є:

- 1) транскодування: транскрибування, транслітерування, змішане транскодування, адаптивне транскодування;
- 2) калькування (дослівний переклад);
- 3) експлікація (описовий переклад);
- 4) еквівалентний переклад.

Транскодування – це спосіб перекладу, коли графічна та / або звукова форма слова з вихідної мови передається засобами абетки мови перекладу [18, с. 282].

Транскодування застосовується здебільшого при перекладі неологічної лексики. Це відбувається лише тоді, коли в науковому середовищі мови перекладу немає відповідного поняття і контекстуально-перекладного еквівалента, а перекладач не в змозі знайти слово або словосполучення цільовою мовою для правильного передання значення терміна. Також це стосується термінів, що складаються з міжнародних терміноелементів, запозичених із латини чи давньогрецької мови [25, с. 70].

Розрізняють чотири основних види транскодування термінологічних одиниць.

Транскрибування. Під транскрибуванням розуміють передачу звукової форми слова вихідної мови за допомогою літер мови перекладу [18, с. 282], наприклад: *browser* – *браузер* (*засіб переглядання веб-сторінок в мережі*

Інтернет); *cartridge* – картридж (контейнер із чорнилом у принтерах); *cluster* – кластер (група комп'ютерів, об'єднаних високошвидкісними каналами зв'язку в єдиний апаратний ресурс, сприймана користувачами як єдине ціле); *computer* – комп'ютер (пристрій, що обробляє дані відповідно до деякого набору інструкцій (команд)); *display* – дисплей (пристрій, призначений для відображення текстової та графічної інформації); *driver* – драйвер (програмний компонент, який дає змогу операційній системі та пристрою взаємодіяти); *provider* – провайдер (організація, що працює на ринку забезпечення користувачів інформаційно-комп'ютерними сервісами (послугами)); *site* – сайт (веб-сторінка); *toner* – тонер (спеціальний фарбувальний порошок у лазерних принтерах і копіювальних апаратах); *tuner* – тюнер (пристрій, який приймає та обробляє телевізійний сигнал); *user* – юзер (людина, яка користується комп'ютером) [56].

Найпростішим прикладом транскрибування є передача звукової форми терміна з незначною адаптацією до норм фонетики української мови, наприклад, як у слові «*file*».

Оригінал: *Python is an interpreted programming language; this means that as a developer you write Python (.py) file in a text editor and then put this file into the python interpreter to be executed* [59].

Переклад: *Python – це інтерпретована мова програмування; це означає, що як розробник ви пишете файл Python (.py) в текстовому редакторі, а потім поміщаєте цей файл в інтерпретатор Python для виконання* [60].

При застосуванні транскрибування може також відбуватися заміна звуків на більш приємні людському вуху або зручні для вимови. Наприклад, у слові «*algorithm*» відбувається заміна звука [l] на [u] та [ð] на [m].

Оригінал: *The k-nearest neighbor method is a simple, supervised machine learning algorithm that can be used for classification or regression tasks; it is also frequently used in missing value imputation* [59].

Переклад: *Метод k-найближчих сусідів – це простий, керований алгоритм машинного навчання, який можна використовувати для завдань*

класифікації або регресії; його також часто застосовують для імпутації відсутнього значення [60].

Транскрибуванню притаманна така особливість, як обов'язкова передача літери *r* у словах при перекладі на українську мову, наприклад, як у слові «*provider*».

Оригінал: *The provider offers services for connecting to the Internet through its computers, which are part of the World Wide Web* [59].

Переклад: *Провайдер пропонує послуги з підключення до мережі Інтернет через свої комп'ютери, які є частиною всесвітнього Інтернету.* [60]

Транслітерування. Під транслітеруванням розуміють процес відтворення буквеного складу іноземного слова мовою перекладу [18, с. 282]. При цьому фактична вимова не має значення. Наприклад: *buffer* – буфер (місце тимчасового зберігання даних на комп'ютері); *commutator* – комутатор (пристрій, використовуваний для встановлення з'єднань у комп'ютерних мережах); *decoder* – декодер (пристрій для розшифрування цифрових кодованих даних); *indicator* – індикатор (світловий пристрій наочної індикації, стан якого здатний відображати інформацію про пристрій); *monitor* – монітор (екран комп'ютера); *multimedia* – мультимедія (носії інформації й контент, які включають комбінацію різних форм інформаційного наповнення); *operator* – оператор (спеціаліст, який займається управлінням і контролем комп'ютера); *plotter* – плотер (пристрій, що використовується для малювання графіків, діаграм та іншої лінійної графіки); *port* – порт (точка підключення зовнішнього пристрою до внутрішньої шини процесора); *portal* – портал (сервер, що надає прямий доступ користувачам до деякої безлічі серверів); *printer* – принтер (пристрій, який наносить текст або зображення на папір); *processor* – процесор (обчислювальний і керуючий блок комп'ютера); *scanner* – сканер (оптичний пристрій для вводу з фізичного джерела до комп'ютера графічної, тобто оцифрованої інформації); *server* – сервер (пристрій, який зберігає дані та надає доступ до них великій кількості користувачів) [56].

У наступному реченні слово «*web-server*» було перекладено за допомогою транслітерування як «*веб-сервер*».

Оригінал: *Send data to a web-server in the background* [59].

Переклад: *Надсилання даних на веб-сервер у фоновому режимі* [60].

Транслітерування є затребуваним способом перекладу, але в окремих випадках вона може призвести до непорозумінь. Наприклад, не завжди можливо точно визначити значення терміна з контексту, особливо для тих, хто не знайомий з новим поняттям. У таких ситуаціях доцільним варіантом рішення може бути додавання описового перекладу.

Наприклад, термін «*breakpoint*» у комп'ютерному програмуванні позначає точку місця навмисного переривання виконання програми. Транслітерування цього терміну іншою мовою може не передати його значення тим, хто не знайомий з цим поняттям. Тому додавання описового перекладу, наприклад, «*точка розбиття*» або «*точка зупину*», поряд із транслітерованим терміном може допомогти краще зрозуміти його значення.

Оригінал: *Add a Breakpoint* [59].

Переклад: *Додати брекпоінт (точку розбиття / зупину).* [60]

При застосуванні транслітерування подвоєння приголосних між голосними літерами не піддається відтворенню, наприклад, як у слові «*processor*».

Оригінал: *The high clock speed of the processor ensures fast data processing even under heavy workloads* [59].

Переклад: *Висока тактова частота процесора забезпечує швидку обробку даних навіть при великих робочих навантаженнях* [60].

Літера «*r*» наприкінці слова зазвичай передається і в українському правописі, навіть якщо вона не вимовляється англійською в слові-джерелі, наприклад, як у слові «*buffer*».

Оригінал: *A buffer is used to compensate for the difference in information processing speed when transferring data between two devices with different speeds* [59].

Переклад: *Буфер* використовується для компенсації різниці в швидкості обробки інформації при передачі даних між двома пристроями з різною швидкістю [60].

Також можна помітити, що використання транслітерації часто передбачає зміну послідовності транслітерованих елементів, що призводить до додаткового перетворення, відомого як транспозиція.

Оригінал: *CSS Attribute Selectors* [59].

Переклад: *CSS Селектори атрибутів* [60].

Часто під час перекладу комп'ютерних термінів елементи транскрибування і транслітерування використовуються разом. Цей процес перекладу називається змішаним транскодування. Наприклад: *adapter* – адаптер (компонент, призначений для з'єднання пристроїв із різними способами подання даних або різними видами сполучення); *chat* – чат (засіб спілкування користувачів у мережі в режимі реального часу за допомогою клавіатури комп'ютера); *chipset* – чіпсет (набір мікросхем системної логіки, з якого будується материнська (системна) плата); *chorus* – хорус (пристрій, який надає звукам глибину і широту); *device* – девайс (пристрій, на якому працює операційна система); *interface* – інтерфейс (засіб зручної взаємодії користувача з інформаційною системою); *online* – онлайн (той, що підключений до мережі Інтернет); *organizer* – органайзер (програмне забезпечення, що містить календар, адресну книгу, блокнот та інші інструменти щоденного управління) [56].

У словосполученні «*media gateway*» – *media*-шлюз; пристрій, що забезпечує функції відображення та / або транскодування сигналів – перше слово «*media*» транскрибується, а друге слово «*gateway*» перекладається.

Оригінал: *A media gateway converts signals between different types of networks, enabling the integration of voice and video services over IP networks while maintaining transmission quality.* [59].

Переклад: *Media-шлюз перетворює сигнали між різними типами мереж, забезпечуючи інтеграцію голосових і відео сервісів через IP-мережі зі збереженням якості передачі [60].*

Адаптивне транскодування. Під адаптивним транскодуванням розуміють процес адаптування форми слова вихідної мови до граматичної та / або фонетичної структури мови перекладу [18, с. 282], наприклад: *card* – карта (друкована плата (карта) адаптера); *command* – команда (введений користувачем або отриманий із командного файлу рядок символів, що вказують програмі, які дії треба виконати); *domain* – домен (назва та одночасно адреса веб-сторінки); *implementation* – імплементація (програмно-апаратна реалізація будь-якого протоколу, алгоритму, технології); *matrix* – матриця (це основний елемент, який визначає якість зображення на моніторі комп'ютера); *menu* – меню (елемент інтерфейсу користувача, що дозволяє вибрати одну з декількох перерахованих опцій); *profile* – профіль (обліковий запис в обчислювальних системах, що містить параметри користувача); *viewer* – в'ювер (програма, призначена для перегляду файлів) [56].

При застосуванні адаптивного транскодування, в українській мові може відбуватися пом'якшення приголосних наприкінці слова за допомогою літер *ь, і, є, ю, я*, яке відсутнє в слові вихідної мови, наприклад, як у слові «*profile*».

Оригінал: *Windows security requires a user profile for each user account on computer [53].*

Переклад: *Для забезпечення безпеки Windows потрібен профіль користувача для кожного облікового запису користувача на комп'ютері.*

Закінчення комп'ютерних термінологічних одиниць в родовому відмінку (-а, -я або -у, -ю), наприклад, як у слові «*matrix*».

Оригінал: *A pixel matrix is often used to process images in graphics applications [59].*

Переклад: *Для обробки зображень у графічних програмах часто застосовують матрицю пікселів [60].*

Перед застосуванням транскодування перекладач має перевірити, чи існує перекладний відповідник терміна в мові перекладу. В іншому разі, транскодування може призвести до утворення дублетних (синонімічних) термінів, що, в свою чергу, порушить чіткість та стрункність терміносистеми, ускладнюючи розуміння і сприйняття тексту.

Одним із найпоширеніших способів перекладу термінів у сфері комп'ютерних технологій є калькування (дослівний переклад).

Природа калькування ґрунтується на суміжності прямого запозичення і перекладу. У процесі калькування матеріальна оболонка терміна зберігається, тоді як його семантика і структура інтернаціоналізуються. Калькування є особливим способом асиміляції, пристосуванням іноземних слів до відповідної національної системи мови.

Калькування – це переклад англійського слова або словосполучення шляхом точного відтворення засобами української мови. Дослівний переклад використовується при збереженні тих самих членів речення та того самого порядку їх слідування, як і в оригіналі, наприклад: *cursor* – курсор (*графічний значок (часто стрілка), що відображає на екрані переміщення миші та вироблювані з її допомогою операції*); *frame* – фрейм (*самостійний документ, який відображається в окремому вікні браузера та являє собою повністю закінчену HTML-сторінку*); *hyperlink* – гіперпосилання (*посилання в документі на внутрішній або зовнішній фрагмент інформації*); *login* – логін (*ім'я користувача, яке використовується для входу в інформаційні системи, додатки або інші програми*); *microprocessor* – мікропроцесор (*центральний процесор, призначений для обробки даних та інтерпретації програм*); *router* – роутер (*пристрій, що забезпечує оптимальне використання мереж між вихідним пунктом і пунктом призначення пакетів*) [56].

Калькування використовується переважно при перекладі багатокомпонентних термінів.

Оригінал: *Artificial neurons that are conceptually modeled after biological neurons compose artificial neural networks* [59].

Переклад: *Штучні нейрони, концептуально змодельовані за зразком біологічних нейронів, утворюють штучні нейронні мережі [60].*

Калькування доволі часто використовується в поєднанні з іншими способами перекладу. Під час перекладу комп'ютерних термінів одночасно застосовуються транскрибування та калькування, наприклад: *composite key* – композитний ключ (поєднання двох або більше полів у таблиці бази даних, які разом унікально ідентифікують кожен запис); *computer network* – комп'ютерна мережа (система об'єднаних між собою комп'ютерів або інших пристроїв, які можуть обмінюватися різною інформацією); *control panel* – панель управління (набір об'єктів для налаштування різних компонентів і функцій операційної системи та апаратних компонентів комп'ютера); *data warehouse* – сховище даних (база даних, де збираються дані для наступного аналізу, зокрема, у масштабах підприємства); *disk storage* – дискова пам'ять (запам'ятовуючий пристрій для зберігання файлів і даних протягом тривалого часу); *error checking* – контроль помилок (процес перевірки цілісності даних і виявлення помилок); *file system* – файлова система (організаційна модель взаємодії комп'ютера з дисковими пристроями накопичення, зберігання й маніпулювання даними); *hot keys* – гарячі клавіші (комбінації клавіш, які виконують певні дії в комп'ютерних програмах або операційній системі); *image recognition* – розпізнавання зображення (функція, яка допомагає визначити об'єкти в обраній частині зображення); *mailbox* – поштова скриня (сервіс, завдяки якому користувач може надсилати та отримувати електронні листи); *matrix printer* – матричний принтер (принтер, що створює зображення на папері з окремих маленьких точок ударним способом); *network neighborhood* – мережеве оточення (група мережевих пристроїв (комп'ютерів) зі спільним обліковим записом) [56].

У мовах програмування зустрічаються терміни, які для точного перекладу потребують поєднання транслітерування і напівкальки. При перекладі термінів, що містять афікс «*cyber-*», зазвичай використовується

транслітерування «кібер-» у поєднанні з запозиченим перекладом другої частини слова. Наприклад, термін «*cybersecurity*» в українському перекладі поєднує транслітерування «кібер-» з калькованим перекладом «безпека».

Оригінал: *It is essential for cybersecurity professionals to have a solid understanding of how computers connect and communicate with one another* [59].

Переклад: *Професіоналам із кібербезпеки важливо чітко розуміти, як комп'ютери з'єднуються і взаємодіють між собою* [60].

Іншим не менш важливим поєднанням перекладацьких трансформацій є калькування і додавання. Додавання є допоміжною трансформацією під час перекладу терміну «*controls*». У словнику зазначено, що «*controls*» – це спеціальна функція в програмуванні для моніторингу процесів, яка складається з певних елементів. Таким чином, слово «*елементи*» було додано для точнішого перекладу на українську мову.

Оригінал: *Turn on all controls* [59].

Переклад: *Увімкнути всі елементи керування* [60].

Розрізняють два варіанти застосування прийому калькування.

Калькування без зміни порядку проходження компонентів – 13 % випадків: *compact executable file* – *компактний виконуваний файл (файл, що містить програму, яка може бути виконана комп'ютером і займати мінімальний обсяг пам'яті)*; *connected authenticating user* – *підключений і розпізнаний користувач (користувач, який успішно підключився до системи та пройшов перевірку на право доступу до ресурсів або сервісів системи)* [56].

Калькування зі зміною порядку проходження компонентів – 87 % випадків: *data-based knowledge* – *знання, побудовані на даних (знання, які виводяться шляхом обробки даних інтелектуальними інструментальними засобами аналізу зі сховища даних)*; *data collection system* – *система збору даних (програма, яка автоматично збирає, зберігає, обробляє та перевіряє дані)* [56].

Останнє, у свою чергу, поділяється на:

Калькування зі зміною порядку проходження компонентів (інверсією) і з використанням родового відмінка з прийменником або без, наприклад: *abstract data type* – абстрактний тип даних (тип даних, який може містити список атрибутів, кожен з яких має свій власний тип даних); *access control entry* – список контролю доступу (механізм контролю та управління доступом до ресурсів у комп'ютерній системі або мережі) [56].

Калькування зі зміною порядку проходження компонентів (інверсією) і з використанням орудного відмінка з прийменником або без, наприклад: *discretionary access control* – вибіркоче керування доступом (тип безпечного управління доступом, який надає або обмежує доступ до об'єкта за допомогою політики доступу, що визначається групою власників об'єкта); *surface mount device* – елемент з поверхневим монтажем (електронний компонент, який встановлюється безпосередньо на поверхню друкованої плати без використання проводів) [56].

Калькування зі зміною порядку проходження компонентів (інверсією) і з використанням давального відмінка з прийменником, наприклад: *demand-assignment multiple access* – багатобічний доступ до каналів на вимогу (стандарт, призначений для використання у сфері супутникового радіозв'язку); *non-procedural data access* – непроцедурний доступ до даних (процес взаємодії з базою даних, коли користувач надсилає запит на отримання даних без вказівки конкретних кроків їх отримання) [56].

Примітним є той факт, що під час спроби застосування калькування перекладач зазвичай калькує лише окремі елементи багатокomпонентного терміна, паралельно використовуючи конкретизацію, генералізацію, лексичне згортання (розгортання) або лексичні заміни для окремих елементів терміна такого типу .

Калькування зі зміною порядку слів (інверсією) і конкретизація, наприклад, *media conversion buffer* – буфер передачі інформації з одного носія на інший [42]. У наведеному прикладі конкретизація здійснюється через

лексичне розгортання за допомогою родового відмінка з прийменником. Лексичне додавання, як правило, використовується для уточнення окремих компонентів багатоконпонентного терміна в українській мові.

Таким чином, під час перекладу комп'ютерних термінологічних одиниць калькування зі зміною порядку проходження компонентів і застосування різних відмінків із прийменником або без нього є найбільш частотною трансформацією. Усього 44 % випадків уживань. При цьому використання родового відмінка з прийменником і без нього є найчастішою трансформацією в даній групі перетворень – 18 % випадків. Застосування орудного відмінка з прийменником і без, а також давального відмінка з прийменником – 16 та 10 % від усіх випадків відповідно. Використання родового відмінка і введення прийменників у структуру багатоконпонентного терміна української мови під час перекладу зумовлені різницею синтаксичних зв'язків, які існують у мовах: якщо в англійській мові використовують приєднання, то для української характерне керування.

Калькування зі зміною порядку проходження компонентів і конкретизація становлять 19 % від усіх випадків використання та є другим за частотністю способом перекладу трикомпонентних термінів сфери комп'ютерних технологій. Використання прийому конкретизації зумовлене тим, що деякі одиниці англійської мови мають досить широке смислове поле, через що під час перекладу виникає необхідність уточнення значення.

Калькування може бути виваженим рішенням технічного перекладача, але воно також може відбуватися й несвідомо. Часто калькування нового терміна є результатом імпровізації.

Калькування є доцільним при перекладі комп'ютерних термінологічних словосполучень, коли окремі компоненти цих словосполучень вже стали частиною термінологічної системи мови перекладу, і є зрозумілими для спеціалістів. Якщо ж словосполучення складається з термінів, які ще не набули поширення в певній галузі науки чи техніки на мові перекладу та потребують роз'яснення, застосовують експлікацію [18, с. 286].

Експлікація (описовий, роз'яснювальний переклад) – це спосіб перекладу, коли термінологічна одиниця замінюється словосполученням, що точно і повно розкриває її значення [1, с. 165]. Найбільш універсальний спосіб перекладу, який може допомогти перекладачеві в найскладніших умовах. Експлікація використовується, коли опис терміна занадто короткий, а підібрати йому відповідний еквівалент в українській мові неможливо. Проте описовий переклад має свої недоліки. Деякі словосполучення (описи) можуть бути дуже громіздкими, через що виглядатимуть як чужорідні елементи в тексті мовою перекладу.

Для коректного застосування експлікації та точного й повного розкриття значення комп'ютерного терміна, перекладач повинен розбиратися в сфері комп'ютерних технологій і знати термінологію цієї сфери професійної діяльності. Наприклад: *burning* – процес запису даних на компакт-диск; *business application* – програма комерційних розрахунків; *cross fade* – плавний перехід від одного звукового фрагмента або відеокліпа до іншого; *deluxe* – розширена версія програмного пакета, яка включає додаткові програми чи можливості; *freeware* – безкоштовне програмне забезпечення; *gigaflops* – мільярд операцій з рухомою комою за секунду; *log* – текстовий файл звіту, у якому фіксуються всі дії, що виконує програма, разом із результатами; *magnetic bubble memory* – запам'ятовувальний пристрій на циліндричних магнітних доменах; *native mode* – режим роботи у власній системі команд; *non-mouse program* – програма, яка не підтримує роботу з мишкою; *nucleus* – ядро операційної системи; *policy module* – модуль керування використанням ресурсів; *processor-specific code* – програма, прив'язана до певного процесора; *shareware* – умовно-безкоштовне програмне забезпечення з яким можна працювати протягом певного часу; *wizard* – інтерактивний інструмент для покрокового виконання різних операцій [56].

Саме тому в наступному прикладі термін «*bandwidth*» перекладено як «пропускна здатність (*transmission capacity*)», оскільки лише вузькоспеціалізований перекладач зі знанням сфери комп'ютерних технологій

міг обрати найкращий варіант, враховуючи, що цей термін позначає пропускну здатність передачі максимальної кількості даних за певний проміжок часу.

Оригінал: *Using image sprites will reduce the number of server requests and save bandwidth [59].*

Переклад: *Використання спрайтів зображень зменшить кількість запитів до сервера та зекономить пропускну здатність [60].*

Описовий переклад використовується і при перекладі багатокомпонентних термінологічних словосполучень (іноді сумісно з калькуванням).

Оригінал: *Peripheral oriented architecture provides flexibility in the allocation of computing resources, enabling efficient data processing without overloading central systems [59].*

Переклад: *Архітектура, орієнтована на підключення периферійних пристроїв, забезпечує гнучкість у розподілі обчислювальних ресурсів, що дозволяє ефективно обробляти дані, не перевантажуючи центральні системи [60].*

Застосування описового перекладу вимагає ретельної перевірки, щоб упевнитися, що в мові перекладу не існує відповідного еквівалента. Можливо, еквівалент ще не зафіксований у перекладацьких словниках, але вже використовується в перекладній літературі. Слід уникати створення термінологічних дублетів у мові перекладу, а тому варто проводити ретельне дослідження та аналіз перед тим, як вдаватися до описового перекладу.

Оригінал: *Python is used for software development [59].*

Переклад: *Python використовується для розробки програмного забезпечення [60].*

У цьому випадку, застосовуючи комбіновану експлікацію, термін «*програмне забезпечення*» передає значення «*software*» як набору програм, інструкцій і даних, які забезпечують виконання певних завдань комп'ютером.

Експлікація (описовий, роз'яснювальний переклад) як спосіб перекладу становить 9 % від усіх випадків використання.

Ще одним способом відтворення комп'ютерних термінів українською мовою є еквівалентний переклад.

Еквівалентний переклад використовується тоді, коли багатокomпонентному терміну англійської мови відповідає термін української мови, не пов'язаний за формою з оригіналом, наприклад: *bar* – панель (інтерфейс доступу до пристроїв комп'ютера або його ресурсів); *desktop* – робочий стіл (прямокутна область, що займає практично весь екран ПК і містить об'єкти (папки, файли та ярлики), з якими користувачеві доводиться працювати найчастіше); *drive* – дисковод (пристрій, що дає змогу здійснити читання або запис інформації на носії інформації); *keyboard* – клавіатура (пристрій для ручного введення символів у комп'ютер); *lock* – блокування (вимушений захід для захисту конфіденційних даних); *memory* – пам'ять (функціональна частина комп'ютера, призначена для прийому, зберігання й видачі даних); *message* – повідомлення (електронні листи); *mode* – режим (робочий стан комп'ютера або програми); *notepad* – записна книжка (електронна книга для нотаток); *pitch* – рівень, висота (вимірювання кількості символів, що вміщуються в горизонтальному дюймі) [56].

Дуже часто при використанні еквівалента спостерігається розбіжність кількості елементів багатокomпонентного терміна в англійській і українській мовах.

Оригінал: *Access mediation information define the conditions for different types of access and depend on the file type* [59].

Переклад: *Атрибути доступу визначають умови здійснення різних видів доступу і залежать від типу файлу* [60].

Оригінал: *Setting the allocation unit size is necessary for proper storage of information on the memory card and optimization of the memory card performance* [59].

Переклад: *Налаштування розміру кластера є важливим для правильного зберігання даних на карті пам'яті та оптимізації її продуктивності [60].*

Оригінал: *Remote batch access is valid if the LockType property is set to adLockBatchOptimistic and the batch update is supported by the vendor [59].*

Переклад: *Доступ у пакетному режимі є дійсним, якщо для властивості LockType задано значення adLockBatchOptimistic і пакетне оновлення підтримується постачальником [60].*

Еквівалентність є основою комунікативної рівноцінності, яка, в свою чергу, є необхідною умовою для того, щоб текст можна було вважати перекладом. Еквівалентний переклад – це не лише відтворення змісту оригіналу мовою перекладу, а й передача всіх емотивних, естетичних, образних і стилістичних функцій мовних одиниць, що містяться в тексті [18, с. 299].

Вживання еквівалента в перекладі становить 13 % від усіх випадків використання.

Отже, підсумуємо вищезазначене. У другому підрозділі другого розділу було розглянуто основні способи відтворення комп'ютерних термінологічних одиниць українською мовою. Для перекладу комп'ютерної термінології застосовуються такі способи перекладу як транскодування (транскрибування, транслітерування, змішане транскодування, адаптивне транскодування), калькування (дослівний переклад), експлікація (описовий переклад) і еквівалентний переклад. Одним із найпоширеніших способів перекладу термінів у сфері комп'ютерних технологій є калькування (44 % від усіх випадків використання). Його специфіка полягає в перекладі англійського слова або словосполучення шляхом точного відтворення засобами української мови. Також для повноцінної передачі змісту комп'ютерних термінів використовують декілька різних трансформацій одночасно. Сюди входять комбінації транскрибування з транслітеруванням і калькуванням;

транслітерування з описовим перекладом і напівкалькою; калькування з елементами додавання, конкретизації та описового перекладу.

2.3. Способи перекладу англійських абревіатур і скорочень українською мовою

Процеси інформатизації та комп'ютеризації потребують адекватної передачі інформації й точного перекладу технічних текстів з однієї мови на іншу. Проблема відсутності відповідників для новоутворених термінів в українській мові значно ускладнює використання скорочень та абревіатур. Україномовне суспільство в першу чергу має створити власну альтернативу, наприклад, шляхом перекладу. Але водночас важливою залишається необхідність в їхньому скороченні.

Труднощі, які виникають при перекладі скорочених лексичних одиниць полягають у тому, що перекладач спочатку повинен дешифрувати редуковане слово, перекласти його на українську мову, а потім знову скоротити до більш зручного, короткого і функціонального варіанту вживання, який при цьому звучатиме природно для користувача комп'ютера.

Щоб розшифрувати маловідомі скорочені лексичні одиниці та не допустити жодної, хоча б маленької, помилки, перекладач повинен опрацювати наступні питання: Який контекст тексту, що перекладається? Чи не використовувалися раніше подібні скорочення? Яка структура речення? Чи можна підібрати українські відповідники?

Для перекладу англійських абревіатур і скорочень комп'ютерної тематики українською мовою використовуються різні способи:

- 1) повне запозичення англійського скорочення;
- 2) передача англійського скорочення еквівалентним українським скороченням;
- 3) передача фонетичної форми англійського скорочення українськими літерами (транскрибування);

- 4) передача буквеного складу англійського скорочення українськими літерами (транслітерування);
- 5) морфемне або лексичне калькування;
- 6) описовий переклад англійського скорочення;
- 7) створення нового українського скорочення.

Коли відповідники вихідної мови в словниках відсутні, здійснюється повне запозичення англійського скорочення. Аббревіація в українській мові передається латинськими літерами, а в усному мовленні вимовляється як окремі букви англійського алфавіту [12, с. 159]. В кожній мові існують скорочення, які не відрізняються за своєю формою і значенням. Багато таких скорочених лексичних одиниць увійшли до складу мови, і стали міжнародними аббревіатурами, наприклад: *API (Application Programming Interface)* – інтерфейс прикладного програмування / «*api*» (програмний інтерфейс, що забезпечує доступ до служб і протоколів, які підтримуються операційною системою); *BIOS (Basic Input / Output System)* – базова система вводу / виводу (набір програм, що працюють з апаратними компонентами комп'ютера і забезпечують обмін даними між різними елементами системи); *Caps Lock* / неофіційно називається просто «*Caps*» (*Capitals Lock*) – фіксація великих літер (клавіша перемикання, яка переводить літери на клавіатурі у верхній регістр); *CD-ROM (Compact Disc Read-Only Memory)* – компакт-диск тільки для читання (термін, що належить до пристроїв для читання лазерних компакт-дисків, носіям інформації (матрицям) і до компакт-дисків із записаними на них даними); *CORBA (Common Object Request Broker Architecture)* – загальна архітектура брокера об'єктних запитів (стандарт для організації розподілених обчислень і взаємодії розподілених об'єктів й компонентів у мережі); *DVD (Digital Video Disk)* – цифровий відеодиск (для зберігання різної інформації в цифровому вигляді); *Num Lk (Number Lock)* – фіксація цифр (клавіша перемикання, яка активує цифрову клавіатуру); *QWERTY* – стандартне компонування комп'ютерної клавіатури, назване так за сполученням букв у першому ряді буквених клавіш (ліворуч, угорі); *URL*

(*Uniform Resource Locator*) – уніфікований локатор (показчик інформаційного ресурсу) – адреса файла (ресурсу), доступного в Інтернеті; *USB (Universal Serial Bus)* – універсальна послідовна шина (шина, призначена для шлейфового і «гарячого» підключення до комп'ютера периферійних і мобільних пристроїв); *Wi-Fi (Wireless Fidelity)* – безпроводне пересилання даних / неофіційно називається просто «вай-фай» (технологія для бездротового підключення до інтернету) [29].

У наступних прикладах абревіатури залишаються у вихідному вигляді, оскільки позначають найменування клавіш на клавіатурі комп'ютера.

Оригінал: *Press the Caps Lock key to enter capital letters (uppercase). When the indicator is lit, press the Shift key to enter lowercase letters. To turn the indicator off, press the key again. Normal text input mode is restored when the Caps Lock indicator is off [59].*

Переклад: *Натисніть клавішу Caps Lock, щоб ввести великі літери (верхній регістр). Коли індикатор активний, натисніть клавішу Shift, щоб ввести малі літери. Щоб вимкнути індикатор, натисніть цю клавішу ще раз. Після вимкнення індикатора Caps Lock відновлюється звичайний режим введення тексту [60].*

Оригінал: *Press the Num Lk key to activate the numeric keypad. Pressing this key again deactivates the numeric keypad. When the indicator is off, the numeric keypad is inactive [59].*

Переклад: *Натисніть клавішу Num Lk, щоб активувати цифрову клавіатуру. Повторне натискання цієї клавіші деактивує цифрову клавіатуру. Коли індикатор вимкнений, цифрова клавіатура неактивна [60].*

Оригінал: *Press Fn + Scr Lk to change the scrolling mode on the screen. The normal scrolling mode is restored when the Scroll Lock indicator is off. The action of the Scr Lk key depends on the application you are using (this key may not work in all applications) [59].*

Переклад: *Натисніть поєднання клавіш Fn + Scr Lk для зміни режиму прокрутки на екрані. Звичайний режим прокручування відновлюється, коли*

індикатор *Scroll Lock* вимкнено. Дія клавіші *Scr Lk* залежить від використовуваної програми (ця клавіша може діяти не в усіх програмах) [60].

Важливою особливістю зазначених абревіатур є їхній спосіб скорочення. Наприклад, у слові «*Scr*» – *Scroll Lock* (клавіша, яка змінює режими прокрутки курсору) – залишилася тільки перша частина слова, в той час як в абревіатурі «*Lk*» залишилися перша та остання буква слова «*Lock*». Варто зазначити, що сама абревіатура «*Scr Lk*», також як і «*Num Lk*», читається як ціле слово.

Існує також спосіб передачі англійського скорочення еквівалентним українським скороченням, звичайно, якщо це можливо. Під час пошуку еквівалентного українського скорочення перекладач знаходить українське опорне джерело, максимально наближене за своїм змістом до мікроконтексту скорочення. Завдяки предметному покажчику, вступу або відповідним розділам опорного джерела, перекладач визначає наявність (або відсутність) еквівалентного українського скорочення, наприклад: *AI (Artificial Intelligence)* – *ІІ* (штучний інтелект) – технологія з людиноподібними можливостями вирішення завдань; *DBMS (Database Management System)* – *СКБД* (система керування базами даних) – програма або комплекс програм, призначених для повнофункціональної роботи з даними; *LAN (Local Area Network)* – *ЛОМ* (локальна обчислювальна мережа) – група комп'ютерів, зв'язаних для передачі даних між ними й розташованих на невеликому віддаленні один від одного; *OS (Operating System)* – *ОС* (операційна система) – спеціальний набір програм, завдяки якому всі системи комп'ютера взаємодіють як між собою, так і з користувачем; *PC (Personal Computer)* – *ПК* (персональний комп'ютер) – комп'ютер, який людина використовує у своїх інтересах; *RAM (Random-Access Memory)* – *ОЗП* (оперативний запам'ятовуючий пристрій) – швидкодіючий запам'ятовуючий пристрій, пов'язаний з центральним процесором і призначений для зберігання даних; *WAN (Wide Area Network)* – *ГОМ* (глобальна обчислювальна мережа) – фізична комунікаційна мережа, що

зв'язує географічно віддалені один від одного комп'ютери й мережні сегменти) [29].

Оригінал: *If your computer is connected to an extension cord or uninterruptible power supply (UPS), make sure that power is supplied to the extension cord or UPS and that it is turned on* [59].

Переклад: *Якщо комп'ютер підключений до подовжувача або джерела безперебійного живлення (ДБЖ), перевірте, чи подається живлення на подовжувач або ДБЖ, і чи вони увімкнені* [60].

Англійська аббревіатура «UPS» – *Uninterruptible Power Supply* (пристрій, призначений для підтримки працездатності комп'ютерних систем в умовах нестабільності або відключення відповідного до них електроживлення) – перекладається українською мовою еквівалентною аббревіатурою «ДБЖ» – *джерело безперебійного живлення* (ініціально-буквена аббревіатура). Оскільки ця аббревіатура зустрічається вперше, спочатку наводиться її розгорнута форма з аббревіатурою в дужках. Далі аббревіатура використовується самостійно.

Спосіб перекладу, який базується на пошуку еквівалентів, може бути вдало поєднаний із запозиченнями.

Оригінал: *To connect a USB-device:*

- 1) *Select one of the available USB-ports.*
- 2) *Connect the USB-device cable to the selected USB-ports* [59].

Переклад: *Для під'єднання USB-пристрою:*

- 1) *Виберіть один з доступних USB-портів.*
- 2) *Підключіть кабель USB-пристрою до обраного порту USB* [60].

Складне слово «*USB-device*» (ініціально-буквена аббревіатура + іменник) було передано в українському тексті складним словом, одна частина якого залишилася англійською мовою – «*USB*», а друга була замінена на українській еквівалент «*пристрій*». У другому випадку складне слово «*USB-ports*» (ініціально-буквена аббревіатура + іменник), до складу якого входила та сама аббревіатура «*USB*», в українському тексті було перекладено словосполученням «*порт USB*».

Цей спосіб перекладу вважається малопродуктивним, але цілком можливим.

Транскрибування (передача фонетичної форми) і транслітерування (передача буквеного складу) зазвичай використовуються разом при перекладі скорочених лексичних одиниць та виконують взаємодоповнюючі функції. Поширеним випадком є застосування транскрибування з одночасним збереженням транслітерування. Наприклад: *AOP (Aspect-Oriented Programming)* – *АОП (аспектно-орієнтоване програмування)* – програмування, яке розв'язує наскрізні проблеми в сучасних додатках, водночас сприяючи модульності коду, що призводить до посилення поділу завдань і поліпшення обслуговування коду; *DOS (Disk Operation System)* – *ДОС (дисконва операційна система)* – набір програм, що розташовується на диску і містить процедури, які дозволяють системі й користувачеві керувати інформацією та ресурсами апаратного забезпечення комп'ютера для обробки, введення, виведення різноманітних даних); *VDS (Virtual Disk Service)* – *ВДС (служба віртуальних дисків)* – служба *Microsoft Windows*, яка здійснює операції запиту та налаштування за запитом користувачів, скриптів і програм [29].

Але назви міжнародних товариств, як правило, відтворюються українською мовою транслітеруванням, наприклад, *CCITT (International Consultative Committee for Telegraphy and Telephony)* – *МККТТ (Міжнародний консультативний комітет із телеграфії та телефонії)* – підрозділ *Міжнародного телекомунікаційного союзу ООН*, що займається розробкою технічних стандартів для цифрових та аналогових комунікацій. [29, с. 50]

Транскрибування і транслітерування вважаються надзвичайно продуктивними засобами перекладу, як для професійної, так і загальноживаної лексики, включаючи навіть жаргон.

Морфемне або лексичне калькування передбачає переклад скорочених лексичних одиниць шляхом заміни їх складових частин, включаючи морфеми або слова, наприклад: *ADC (Analog Digital Convertor)* – *АЦП (аналогово-*

цифровий перетворювач) – пристрій, що перетворює аналоговий сигнал в цифровий і навпаки; *DSP (Digital Signal Processing)* – ЦОС (цифровий сигнальний процесор) – пристрій, застосовуваний в *Bluetooth*-гарнітурах, який використовується для усунення фонового шуму й автоматичного регулювання гучності звуку; *FDD (Floppy Disk Drive)* – НГМД (накопичувач на гнучких магнітних дисках) – пристрій запису, зчитування та зберігання даних на гнучкому магнітному диску; *GUI (Graphical User Interface)* – ГІК (графічний інтерфейс користувача) – інтерфейс взаємодії користувача з комп'ютерною операційною системою, заснований на графічних елементах керування, таких, як піктограми, ярлики, кнопки, меню тощо; *HDD (Hard Disk Drive)* – НЖМД (накопичувач на жорстких магнітних дисках) – енергонезалежний пристрій зовнішньої пам'яті з прямим доступом, призначений для постійного зберігання великих обсягів програм і даних практично у всіх комп'ютерах; *LSI (Large Scale Integral)* – ВІС (велика інтегральна схема) – сукупність вимірювальних приладів, засобів контролю, діагностики та інших технічних засобів, які об'єднані для створення вимірювальних сигналів і збору інформації; *ROM (Read-Only Memory)* – ПЗП (постійний запам'ятовуючий пристрій) – постійна пам'ять тільки для прочитування, яка не здатна виконувати операції запису [29].

Калькування доволі часто використовується в поєднанні з еквівалентним перекладом, наприклад, *CPU (Central Processing Unit)* – ЦП (центральний процесор) – частина комп'ютера, що безпосередньо виконує машинні команди, з яких складаються програми [29, с. 61].

Кожному елементу словосполучення мовою оригіналу відповідає один елемент словосполучення мовою перекладу, що дозволяє реалізувати принцип мовної економії. Як наслідок, термін «*BCS*» – *Basic Catalog Structure* (використовується для організації і збереження інформації у вигляді упорядкованих даних у системах), перекладається українською як «базова структура каталогу», зберігаючи при цьому скорочену форму.

Оригінал: *How to build a BCS to hold a website and all its components, including images, data, and jQuery scripts [59].*

Переклад: *Як побудувати БСК для веб-сайту та всіх його компонентів, включаючи зображення, дані та скрипти jQuery [60].*

Калькування можливе, якщо окремі складові елементи скорочених лексичних одиниць вже закріпилися в мові та не потребують додаткових пояснень.

Коли використання вищезазначених способів перекладу є складним або неможливим, що часто трапляється під час передавання скорочень, відсутніх у словниках, виникає потреба в експлікації.

Описовий переклад англійського скорочення характеризується лексико-граматичною трансформацією, при якій лексична одиниця замінюється цілим словосполученням або фразою, що передає значення аббревіатури, яка не має свого відповідника у вигляді скорочення [12, с. 214], наприклад: *ACPI (Advanced Configuration and Power Interface) – модифікований інтерфейс керування конфігуруванням та енергозбереженням (стандарт, що дозволяє здійснювати повне керування енергоспоживанням комп'ютерів з можливістю включення, відключення і перехід в режим зниженого енергоспоживання окремих пристроїв); CSMA / CD (Carrier Sense Multiple Access, with Collision Detection) – контроль несучої частоти при множинному доступі, з виявленням конфліктів (протокол доступу в мережі Ethernet, призначений для визначення виникнення мережних колізій); DDK (Driver Development Kit) – набір інструментальних засобів для розробки драйверів пристроїв (набір утиліт, який дає змогу програмістам створювати драйвери для пристроїв за певною технологією або для певної платформи) [29].*

Оригінал: *... with capacity of up to 2 GB and SDHC memory cards with capacity of up to 32 GB have been tested and found compatible with computer [59].*

Переклад: *... ємністю до 2 Гбайт і змінні карти пам'яті стандарту великої ємності (SDHC) до 32 Гбайт були протестовані та визнані сумісними з комп'ютером [60].*

У наведеному прикладі аббревіатура «SDHC» – *Secure Digital High Capacity* (змінні карти пам'яті з місткістю ≈ 64 Гбайт) перекладається, а саме скорочення залишається в дужках після описового перекладу.

Наведемо ще один схожий приклад:

Оригінал: *Augmented realities can be displayed on a wide variety of displays, from screens and monitors, to handheld devices and glasses. Google Glass and other HUD put augmented reality directly onto your face, usually in the form of glasses [59].*

Переклад: *Доповнена реальність може бути відображена на різноманітних дисплеях: від екранів і моніторів до портативних пристроїв та окулярів. Google Glass та інші дисплеї нашоломного типу (HUD) відображають доповнену реальність безпосередньо на вашому обличчі, зазвичай у вигляді окулярів [60].*

У даному випадку аббревіатура «HUD» – *Head-Up Display* (проєкційний дисплей нашоломного типу, який відображає інформацію перед очима користувача, не відволікаючи від його головного поля зору) теж залишається в дужках після свого експлікативного пояснення.

Описовий переклад часто використовується через швидку появу нових аббревіатур і коли немає достатньо часу для пошуку відповідного еквівалента або його закріплення в мові. Ще однією причиною його частого використання є відмінності в словотворі англійської та української мов. Оскільки англійська є аналітичною мовою, вона має багато багатоконпонентних і безприйменникових словосполучень. Для перекладу таких конструкцій українською мовою часто доводиться використовувати складнопідрядні речення або додавати спеціальні прийменники, наприклад, *DMA (Direct Memory Access)* – *прямий доступ до пам'яті (спосіб обміну даними між зовнішнім пристроєм і пам'яттю без участі процесора, що може помітно знизити навантаження на процесор і підвищити загальну продуктивність системи)* [29].

Описовий переклад відрізняється від калькування тим, що при експлікації використовуються різні слова, кількість яких може змінюватися. Натомість при калькуванні кожному елементу вихідного тексту відповідає один іншомовний елемент у перекладі [12, с. 87].

Останнім способом перекладу англійських абrevіатур і скорочень є створення нового українського скорочення. Цей спосіб можна рекомендувати лише за умови тісної співпраці перекладача зі спеціалістами у сфері комп'ютерних технологій. Нове скорочення вводиться тільки тоді, коли існують вагомі підстави відмовитися від інших способів перекладу скорочених лексичних одиниць, а також за схваленням більшістю фахівців.

Отже, підсумуємо вищезазначене. У третьому підрозділі другого розділу було розглянуто основні способи перекладу англійських абrevіатур і скорочень українською мовою. Для перекладу комп'ютерних скорочених лексичних одиниць застосовуються такі способи перекладу як повне запозичення англійського скорочення, передача англійського скорочення еквівалентним українським скороченням, передача фонетичної форми англійського скорочення українськими літерами (транскрибування), передача буквеного складу англійського скорочення українськими літерами (транслітерування), морфемне або лексичне калькування, описовий переклад англійського скорочення. Коли існують вагомі підстави відмовитися від інших способів перекладу скорочень, а також за умови тісної співпраці перекладача зі спеціалістами у сфері комп'ютерних технологій, може використовуватися спосіб створення нового українського скорочення. Кожен спосіб перекладу має свої плюси та мінуси. Під час вибору способу перекладу слід звертати увагу на зручність вимови та написання українською мовою, а також традиції перекладу скорочення в інших мовах, наприклад, загальне або універсальне написання в мовах країн Європи.

Висновки до розділу 2

У другому розділі розглянуто особливості перекладу комп'ютерної термінології з англійської на українську мову. Ключовими елементами ефективної комунікації та розуміння тексту комп'ютерної тематики є точність і адекватність перекладу. Неправильна передача смислу може спричинити виникнення непорозумінь, помилкових інтерпретацій і спотворення сприйняття інформації. З метою досягнення адекватності перекладу здійснюється прагматична адаптація, яка передбачає врахування соціокультурних і психологічних відмінностей між отримувачами вихідного й перекладного текстів, а також зіставлення мовних систем і різних культур.

Для того, щоб правильно відтворити прагматичний аспект оригіналу у перекладі, перекладач має зважати на всі чинники, що впливають на результат перекладацького процесу, зокрема: використання нестандартних мовних елементів, спеціальної лексики (реалій, термінів, професіоналізмів) і спеціальних зворотів на рівні граматичного ладу; стильові особливості тексту; особистісні характеристики та актуальний стан реципієнта; рівень професійного перекладацького досвіду і кваліфікацію перекладача.

Застосування перекладацьких трансформацій є важливим для досягнення повного розуміння або прийняття перекладеного твору носіями мови перекладу. Такі трансформації як заміна, додавання, опущення, генералізація та конкретизація сприяють повноті відтворення інформації, правильному перекладу фахової термінології, доступності та зв'язності викладу, а також відповідності до стилістичних норм сприймаючої аудиторії. Найпродуктивнішим типом граматичної трансформації виявилось додавання.

Основними способами відтворення комп'ютерних термінів українською мовою є: транскодування (транскрибування, транслітерування, змішане транскодування, адаптивне транскодування), калькування (дослівний переклад), експлікація (описовий переклад) і еквівалентний переклад.

Одним із найпоширеніших способів перекладу термінів у сфері комп'ютерних технологій є калькування (дослівний переклад), специфіка якого полягає в перекладі англійського слова або словосполучення шляхом точного відтворення засобами української мови.

Для повноцінної передачі змісту часто використовують декілька різних трансформацій одночасно: транскрибування з транслітеруванням або калькуванням, транслітерування з описовим перекладом чи напівкалькою, калькування з елементами додавання, конкретизації або описового перекладу.

Переклад комп'ютерних скорочень здійснюється через повне запозичення, еквівалентне українське скорочення, транскрибування, транслітерування, калькування або описовий переклад.

Коли існують вагомі підстави відмовитися від інших способів перекладу скорочень, а також за умови тісної співпраці перекладача зі спеціалістами у сфері комп'ютерних технологій, може використовуватися спосіб створення нового українського скорочення.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У ході дослідження було визначено, що комп'ютерна мова займає особливе місце серед фахових мов. Спочатку вона була мовою спілкування фахівців у галузі інформаційних технологій – програмістів. Згодом вона почала проникати у повсякденне життя і мову звичайних користувачів Інтернету. Відповідно, коло носіїв цієї мови значно розширилося, що призвело до внутрішньої диференціації субмови комп'ютерних технологій на мову професіоналів і мову пересічних користувачів.

Основою фахової комп'ютерної мови є комп'ютерна лексика – окрема мовна система, яка активно взаємодіє з загальнолітературною мовою, здійснюючи взаємний обмін ресурсами.

Основою комп'ютерної лексики є англійська мова, Це обумовлено тим, що перший у світі програмований електронний комп'ютер був створений у США. Відповідно, програмне забезпечення спочатку підтримувало лише англійську. Усі книги з комп'ютерних інформаційних технологій, які виходили українською, були перекладені з англійської мови.

Комп'ютерна лексика має інтернаціональний характер. Терміни, які виникають у галузі комп'ютерних технологій, є загальноприйнятими та зрозумілими в багатьох країнах, незалежно від мови. Це полегшує спілкування між фахівцями та пересічними користувачами з різних країн, а також сприяє глобальному обміну знаннями й технологіями. У результаті створюється єдиний інформаційний простір, що охоплює різні куточки світу.

Термінологічна система галузі комп'ютерних технологій є однією з найдинамічніших, що обумовлено швидким розвитком науково-технічного прогресу, який сприяє формуванню нових професійних термінів і оновленню вже існуючих понять. Оскільки більшість нових термінів запозичуються з американської англійської мови, як, наприклад і саме поняття «комп'ютер», в роботі було виокремлено три основних етапи утворення комп'ютерної

лексики: 1) активне запозичення з англійської мови; 2) створення власної термінології; 3) поява експресивно-забарвлених слів (інтернет-сленгу).

Сьогодні комп'ютерну лексику можна класифікувати на кілька основних груп: 1) спеціальні терміни, що безпосередньо пов'язані з технологіями та програмуванням; 2) міжгалузеві загальнонаукові терміни, включаючи терміни з суміжних наук (математика, фізика, філософія та інші); 3) професіоналізми; 4) професійні жаргонізми, які, ймовірно, не завжди відзначаються точністю та однозначністю, проте мають емоційне забарвлення і високий ступінь образності.

За критерієм структурної характеристики комп'ютерну лексику можна класифікувати на терміни-слова, терміни-словосполучення та аббревіатури. Найбільш поширеними на сьогодні є терміни-слова.

Створення скорочених лексичних одиниць стало провідним способом утворення нових слів. На сьогодні аббревіація стала одним із способів словотворення, який відповідає всім потребам сучасної мови. Як засвідчив проведений огляд українськомовного сегменту науково-технічної літератури, доцільно прирівнювати поняття «аббревіація» та «аббревіатура» до терміну «скорочення», оскільки їх основна відмінність полягає лише в етимології – поняття «аббревіатура» є запозиченим. Доволі часто термін «скорочення» подається у словнику як синонім до терміна «аббревіація».

Основною причиною виникнення скорочених лексичних одиниць є економія мовних засобів як у письмовому, так і в усному мовленні. Але це далеко не єдиний момент. Причинами появи скорочень також є: потреба в нових словах, економія розумових зусиль, необхідність детального і точного опису дійсності та формування емоційної складової мови.

Ключовими елементами ефективної комунікації та розуміння тексту комп'ютерної тематики є точність і адекватність перекладу. Неправильна передача смислу може спричинити виникнення непорозумінь, помилкових інтерпретацій і спотворення сприйняття інформації.

З метою досягнення адекватності перекладу здійснюється прагматична адаптація оригінального тексту, яка передбачає врахування соціокультурних, психологічних та інших відмінностей між отримувачами вихідного й перекладного текстів. Також відбувається зіставлення мовних систем і різних культур. Таким чином, прагматичний аспект відіграє ключову роль у визначенні не лише підходів до здійснення перекладу, але й обсягу інформації, що передається.

Для того, щоб правильно відтворити прагматичний аспект оригіналу у перекладі, перекладач має зважати на всі чинники, що впливають на результат перекладацького процесу, зокрема: використання нестандартних мовних елементів, спеціальної лексики (реалій, термінів, професіоналізмів) і спеціальних зворотів на рівні граматичного ладу; стильові особливості тексту; особистісні характеристики та актуальний стан реципієнта; рівень професійного перекладацького досвіду і кваліфікацію перекладача.

Перед початком перекладу перекладач має провести ретельний аналіз вихідного тексту, зокрема зовнішньої та внутрішньої структури, а також прагматичних і соціолінгвістичних аспектів. Це дозволяє визначити основні параметри тексту, розподіл інформації та застосувати відповідні трансформації для досягнення точного й адекватного перекладу.

Важливо також врахувати комунікативний намір автора (інтенцію): яку ідею він прагне донести, яку потребу адресата задовольняє текст і яку домінуючу функцію він виконує. Домінуюча функція науково-технічного тексту – це передача інформації. Зазвичай вона пов'язана з прагненням автора в прагматичному впливі на читача або слухача.

У ході роботи було проаналізовано терміни, аббревіатури і скорочення, узятих із навчальних посібників з веб-розробки, довідників із різних веб-технологій, розміщених на безкоштовному освітньому веб-сайті W3Schools для онлайн-навчання програмуванню, а також зі словника комп'ютерних та інтернет-термінів і тлумачного словника з інформатики.

Визначено основні способи відтворення комп'ютерних термінів українською мовою: 1) транскодування (транскрибування, транслітерування, змішане та адаптивне транскодування); 2) калькування (дослівний переклад); 3) експлікація (описовий переклад); 4) еквівалентний переклад.

За результатами дослідження одним із найпоширеніших способів відтворення комп'ютерних термінів українською мовою є калькування (дослівний переклад), специфіка якого полягає в перекладі англійського слова або словосполучення шляхом точного відтворення засобами української мови.

Аналіз також показав, що часто застосовується граматична трансформація додавання, яка сприяє повноті відтворення інформації, правильному перекладу комп'ютерного терміна, доступності та зв'язності викладу, а також відповідності до стилістичних норм сприймаючої аудиторії.

Також було визначено основні способи перекладу англійських аббревіатур і скорочень: 1) повне запозичення англійського скорочення; 2) передача англійського скорочення еквівалентним українським скороченням; 3) передача фонетичної форми англійського скорочення українськими літерами (транскрибування); 4) передача буквеного складу англійського скорочення українськими літерами (транслітерування); 5) морфемне або лексичне калькування; 6) описовий переклад англійського скорочення.

Коли існують вагомі підстави відмовитися від зазначених способів перекладу аббревіатур і скорочень, а також за умови тісної співпраці перекладача зі спеціалістами у сфері комп'ютерних технологій, може використовуватися спосіб створення нового українського скорочення.

За результатами дослідження одним із найпродуктивніших способів перекладу англійських аббревіатур і скорочень експлікація (описовий переклад). Він використовується, коли застосування вищезазначених способів перекладу є складним або неможливим, що часто трапляється під час передавання скорочень, відсутніх у словниках.

Спосіб передачі англійського скорочення еквівалентним українським скороченням вважається малопродуктивним, але цілком можливим.

Кожен спосіб перекладу має свої плюси та мінуси. Під час вибору способу перекладу слід звертати увагу на зручність вимови та написання українською мовою, а також традиції перекладу в інших мовах, наприклад, загальне або універсальне написання в мовах країн Європи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білозерська Л. П., Возненко Н. В., Радецька С. В. Термінологія та переклад. Вінниця: Нова Книга, 2010. 232 с.
2. Богачик М. С. Комп'ютерні неологізми в сучасній англійській мові. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологічна.* 2014. № 43. С. 43–45.
3. Богачик М. С. Особливості словотворення англійської комп'ютерної термінології. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологічна.* 2015. № 52. С. 42–44.
4. Бондарчук Л. М. Лексична модель «стандарт-субстандарт-нонстандарт» у системі сучасної комп'ютерної субмови. *Лексикографічний бюлетень.* 2007. № 15. С. 146–151.
5. Вакуленко С. В. Співвідношення історії та теорії мовознавства в концепції Валерія Акуленка. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Філологія.* 2015. № 73. С. 93–99.
6. Волошин В. Г. Комп'ютерна лінгвістика. Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. 382 с.
7. Вульчинська О. В. Переклад акронімів та скорочень з галузі комп'ютерної техніки на українську мову: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 2003. 20 с.
8. Глазова О. П. Жаргон і сленг: як ставитись до них словеснику? *Методичні діалоги.* Київ: Світоч, 2013. № 9. С. 1–12.
9. Глушук Н. М. Прагма-семантичні особливості аббревіацій у сучасній англійській мові. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство.* Луцьк, 2011. № 3. ч. 2. С. 87–92.
10. Гнедько Т. Н. Комунікативні стратегії в науково-популярному стилі. *Записки з романо-германської філології.* Одеса: Латстар, 2001. № 10. С. 15–26.

11. Грабовий П. М. Соціокультурні особливості сленгового лексикону. *Мова та історія*. Київ; Умань: СПД Жовтий, 2009. № 98. С. 95–100.
12. Гращенко О. І. Переклад англійських та німецьких скорочень і акронімів з галузі комп'ютерної техніки на українську мову: дис. ... докт. філол. наук: 10.02.01. Київ, 2009. 320 с.
13. Григор'єва О. Прагматичний аспект перекладу: засоби прагматичної адаптації тексту. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сучасні проблеми перекладознавства та прикладної лінгвістики. Серія: Лінгвістика*. 2011. № 15. С. 285-289.
14. Есенова Е. Й. Запозичена та інтернаціональна лексика: теоретичні аспекти проблеми. *Сучасні дослідження з іноземної філології*. 2014. № 12. С. 77-79.
15. Єнікєєва С. М. Скорочення слова як механізм формотворення та словотворення в сучасній англійській мові. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2006. № 27. С. 93–96.
16. Єрмоленко С. Я. Українська мова: Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів. Київ: Либідь, 2001. 156 с.
17. Іноземні мови XXI століття: професійні комунікації та діалог культур. *Збірник наукових праць Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського*. Кривий Ріг, 2023. 204 с.
18. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Вінниця: Нова Книга, 2004. 576 с.
19. Карпіловська Є. А. Вступ до прикладної лінгвістики: Комп'ютерна лінгвістика. Донецьк: ТОВ Юго-Восток, 2006. 188 с.
20. Карпіловська Є. А. Метамова. *Енциклопедія Сучасної України*; гол. редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та інші; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2018. URL: <https://esu.com.ua/article-66687> (дата звернення: 02.10.2024).

21. Кияк Т. Р., Науменко А. М., Огуй О. Д. Перекладознавство (німецько-український напрям). Київ: Видавничополіграфічний центр «Київський університет», 2008. 543 с.
22. Кияк Т. Р., Науменко А. М., Огуй О. Д. Теорія і практика перекладу (німецька мова). Вінниця: Нова книга, 2006. 586 с.
23. Кізіль М. Аббревіатури та скорочення в сфері комп'ютерних технологій англійської мови. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство*. 2015. № 3. С. 282–287.
24. Кость С. П. «Професійна комунікація: Історія. Мова. Культура. Право». *Збірник курсантсько-студентських наукових досліджень*; за заг. ред. І. Ю. Сковронської. Львів, 2017. 167 с.
25. Макаренко Ю. Г., Матковська І. В. До проблеми перекладу неологізмів галузі інтернет та комп'ютерних технологій. *Філологічні трактати*. Суми, 2012. № 4. т. 4. С. 68–72.
26. Ментинська І. Б. Сучасні тенденції термінознавчих досліджень (на матеріалі комп'ютерної термінології). *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Лінгвістика*. Херсон: Херсонський державний університет, 2018. № 31. С. 33–38.
27. Мирошніченко В. М. Англійські лексичні новоутворення у сфері комп'ютерних технологій та особливості їх перекладу українською мовою. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Серія: Актуальні проблеми розвитку українського суспільства*. 2019. С. 87–92.
28. Міщенко А. Л. Лінгвістика фахових мов та сучасна модель науково-технічного перекладу. Вінниця: Нова Книга, 2013. 448 с.
29. Півняк Г. Г., Бусигін Б. С., Дівізінюк М. М. Тлумачний словник з інформатики. Дніпропетровськ: Національний гірничий університет, 2010. 600 с.
30. Пономарів О. Д., Різун В. В., Шевченко Л. Ю. Сучасна українська мова. Київ: Либідь, 2001. 400 с.

31. Руденко М. Ю. Загальнотеоретичне вивчення жаргону в соціолінгвістиці XIX ст. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Філологічні науки*. Кропивницький, 2017. № 153. С. 585–590.

32. Руденко М. Ю. Лінгвоісторіографічний аспект дослідження арго, жаргону та сленгу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. Одеса, 2014. № 13. С. 178–182.

33. Руденко М. Ю. Специфіка дослідження загальнотеоретичних проблем арго в соціолінгвістичних студіях європейських та американських учених (30-і рр. XX ст. – початок XXI ст.). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. Одеса, 2018. № 34. т. 1. С. 105–109.

34. Савіч Т., Шаповал А., Величенко О. Лінгвопрагматичний аспект перекладу англomовних телесеріалів медичної спрямованості українською мовою. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. 2020. № 31. С. 342–359.

35. Симоненко Л. О. Формування української біологічної термінології. Київ: Наукова думка, 1991. 152 с.

36. Скребкова М. Особливості перекладу абревіатур та скорочень в англomовних комп'ютерних текстах. *Нова педагогічна думка*. 2016. № 1 (85). С. 47–49.

37. Стельмах Л. Д. Правила перекладу акронімів на українську мову. *Інтелектуальні інформаційні системи*. Київ: НАН України, Ін-т комп'ютерних систем, 2006. № 4. С. 15–18.

38. Туровська Л. В. Абревіатури-неологізми в сучасній українській термінології. *Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи*. Матеріали V Міжвузівської науково-практичної конференції з проблем розвитку та функціонування державної мови, присвяченої Дню української писемності та мови (6 лист. 2009 р, м. Київ). Київ, 2009. С. 51–52.

39. Щерба Д. В. Поняття системи та структури в термінознавстві. *Проблеми української термінології*. Львів: Національний університет «Львівська політехніка», 2006. С. 15–16.
40. Bergin T. J, Richard G, Gibson Jr. *History of Programming Languages II*. New York: ACM Press, 1996. 864 p.
41. Bußmann H. *Lexikon der Sprachwissenschaft*. Stuttgart, 2002. 390 S.
42. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/> (дата звернення 18.11.2024).
43. Crystal D. *The Cambridge Encyclopedia of the English Language*. Cambridge: Cambridge University Press, 1995. 489 p.
44. Dörries M. *Language as a Tool in the Sciences. Experimenting in Tongues: Studies in Science and Language*. Palo Alto, CA: Stanford University Press, 2002. 224 p.
45. Flanagan D. *JavaScript: The Definitive Guide, 6th Edition*. United States of America: O'Reilly Media, 2011. 1093 p.
46. Garner Bryan A. *Garner's Modern American Usage, 3rd Edition*. New York: Oxford University Press, 2009. 1008 p.
47. Gaudin F., Guespin L. *Initiation à la lexicologie française. De la néologie aux dictionnaires*. Bruxelles: Ed. Duculot, 2006. 249 p.
48. Hoberg R. Was wird aus Deutsch angesichts der Dominanz des Englischen? *Der Sprachdienst*. 2012. Jg. 56. Nr. 1/12. S. 19–25.
49. Hoffmann L. *Kommunikationsmittel Fachsprache*. Berlin: Akademie-Verlag, 1987. 308 S.
50. Karlgren H. Computerized terminology. *Computers and the Humanities*. New York: Springer Science + Business Media, 1976. Vol. 10, No. 6, pp. 345–346.
51. Kravchenko O. Abbreviations in German and Ukrainian Languages: A Comparative Analysis. *International Scientific Journal of Humanities and Social Sciences*. 2020. No. 7 (2), pp.101–106.
52. Marchand H. *The Categories and Types of Present-Day English Word Formation*. Wiesbaden: Otto Harassowitz, 1969. 379 p.

53. Local User Profiles (Windows). *Microsoft Learn*. URL: <https://bit.ly/3VcKpQ0> (дата звернення 20.11.2024).
54. Nofre D., Priestley M., Alberts G. (2014). When Technology Became Language: The Origins of the Linguistic Conception of Computer Programming, 1950-1960. *Technology and Culture*. Baltimore, Maryland: The Johns Hopkins University Press, 2014. Vol. 55, No. 1, pp. 40–75.
55. Partridge E. Usage and Abusage: A Guide to Good English. London: Penguin Books, 1999. 401 p.
56. Rigdon J. C. Dictionary of computer and Internet terms (Words R Us Computer Dictionaries), 1st Edition. Bramblewood, Cartersville, GA: Eastern Digital Resources, 2016. 1471. URL: https://damanhour.edu.eg/pdf/738/dictionaries/Dictionary_of_Computer_and_Internet_Terms_Words.pdf (дата звернення 15.11.2024).
57. Stein Ch. Auswirkungen der Computer Fachsprache auf die Alltagssprache. 2004. S. 22.
58. Volker C. Informatik: Ein Sachlexikon für Studium und Praxis; 2., vollst. überarb. und erw. Auflage. Mannheim: Dudenverlag, 1993. 501 S.
59. W3SchoolsEN. URL: <https://www.w3schools.com/> (дата звернення 20.11.2024).
60. W3SchoolsUA. URL: <https://w3schoolsua.github.io/index.html#gsc.tab=0> (дата звернення 20.11.2024).

ДОДАТКИ

Додаток А

АНГЛО-УКРАЇНСЬКИЙ СЛОВНИК
КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕРМІНІВА

Abstract data type – абстрактний тип даних (тип даних, який може містити список атрибутів, кожен з яких має свій власний тип даних).

Access control entry – список контролю доступу (механізм контролю та управління доступом до ресурсів у комп'ютерній системі або мережі).

Access mediation information – атрибути доступу (атрибути, що визначають умови здійснення різних видів доступу і залежать від типу файлу).

Adapter – адаптер (компонент, призначений для з'єднання пристроїв із різними способами подання даних або різними видами сполучення).

Algorithm – алгоритм (послідовність чітко визначених правил або команд, виконання яких дозволяє вирішувати конкретну задачу за кінцеве число кроків).

Allocation unit size – розмір кластера (мінімальний обсяг дискового простору, який файлові системи виділяють для зберігання файлу чи його частини).

Artificial neural networks – штучні нейронні мережі (обчислювальні моделі, натхненні будовою і функціонуванням біологічного мозку, які складаються з вузлів (нейронів) і використовуються для розв'язання задач машинного навчання).

Attribute Selectors – селектори атрибутів (селектори в CSS, які дозволяють стилізувати елементи на основі наявності або значення їх атрибутів).

В

Bar – панель (інтерфейс доступу до пристроїв комп'ютера або його ресурсів).

Bandwidth – пропускна здатність.

Breakpoint – точка розбиття / точка зупину (позначена точка в коді, де виконання програми призупиняється для відлагодження).

Browser – браузер (засіб переглядання веб-сторінок в мережі Інтернет).

Buffer – буфер (місце тимчасового зберігання даних на комп'ютері).

Burning – процес запису даних на компакт-диск.

Business application – програма комерційних розрахунків.

С

Card – карта (друкована плата (карта) адаптера).

Cartridge – картридж (контейнер з чорнилом у принтерах).

Chat – чат (засіб спілкування користувачів у мережі в режимі реального часу за допомогою клавіатури комп'ютера).

Chipset – чіпсет (набір мікросхем системної логіки, з якого будується материнська (системна) плата).

Chorus – хорус (пристрій, який надає звукам глибину і широту).

Cluster – кластер (група комп'ютерів, об'єднаних високошвидкісними каналами зв'язку в єдиний апаратний ресурс, сприймана користувачами як єдине ціле).

Command – команда (введений користувачем або отриманий із командного файлу рядок символів, що вказують програмі, які дії треба виконати).

Compact executable file – компактний виконуваний файл (файл, що містить програму, яка може бути виконана комп'ютером і займати мінімальний обсяг пам'яті).

Composite key – композитний ключ (поєднання двох або більше полів у таблиці бази даних, які разом унікально ідентифікують кожен запис).

Computer – комп'ютер (пристрій, що обробляє дані відповідно до деякого набору інструкцій (команд)).

Computer network – комп'ютерна мережа (система об'єднаних між собою комп'ютерів або інших пристроїв, які можуть обмінюватися різною інформацією).

Commutator – комутатор (пристрій, використовуваний для встановлення з'єднань у комп'ютерних мережах).

Connected authenticating user – підключений і розпізнаний користувач (користувач, який успішно підключився до системи та пройшов перевірку на право доступу до ресурсів або сервісів системи).

Control panel – панель управління (набір об'єктів для налаштування різних компонентів і функцій операційної системи та апаратних компонентів комп'ютера).

Cool talk – прохолодна розмова (телефонні переговори за допомогою Інтернету).

Cross fade – плавний перехід від одного звукового фрагмента або відеокліпа до іншого.

Cursor – курсор (графічний значок (часто стрілка), що відображає на екрані переміщення миші та вироблювані з її допомогою операції).

Cybersecurity – кібербезпека (практика захисту комп'ютерних систем, мереж, програм та даних від кібератак, несанкціонованого доступу чи пошкодження).

D

Data bus – шина даних (колекція даних, відформатованих / впорядкованих для полегшення пошуку та вилучення).

Data-based knowledge – знання, побудовані на даних (знання, які виводяться шляхом обробки даних інтелектуальними інструментальними засобами аналізу зі сховища даних).

Data collection system – система збору даних (програма, яка автоматично збирає, зберігає, обробляє та перевіряє дані).

Data warehouse – сховище даних (база даних, де збираються дані для наступного аналізу, зокрема, у масштабах підприємства).

Decoder – декодер (пристрій для розшифрування цифрових кодованих даних).

Decrement – декремент (пониження або зменшення значення змінної).

Deluxe – розширена версія програмного пакета, яка включає додаткові програми чи можливості.

Demand-assignment multiple access – багатобічний доступ до каналів на вимогу (стандарт, призначений для використання у сфері супутникового радіозв'язку).

Desktop – робочий стіл (прямокутна область, що займає практично весь екран ПК і містить об'єкти (папки, файли та ярлики), з якими користувачеві доводиться працювати найчастіше).

Device – девайс (пристрій, на якому працює операційна система).

Digitized terrain data – цифрові дані про місцевість (переведення інформації про висоти місцевості з карт або фотографій в цифрові координати X-Y-Z для збереження на магнітних носіях).

Discretionary access control – вибіркове керування доступом (тип безпечного управління доступом, який надає або обмежує доступ до об'єкта за допомогою політики доступу, що визначається групою власників об'єкта).

Disk storage – дискова пам'ять (запам'ятовуючий пристрій для зберігання файлів і даних протягом тривалого часу).

Display – дисплей (пристрій, призначений для відображення текстової та графічної інформації).

Domain – домен (назва та одночасно адреса веб-сторінки).

Drive – дисковод (пристрій, що дає змогу здійснити читання або запис інформації на носії інформації).

Driver – драйвер (програмний компонент, який дає змогу операційній системі та пристрою взаємодіяти).

Е

Embedded system – вбудована мікропроцесорна комп'ютерна апаратна система, призначена для виконання обмеженої кількості функцій.

Enterprise service bus – інтеграційна шина даних (обмін повідомленнями між різними інформаційними системами).

Error checking – контроль помилок (процес перевірки цілісності даних і виявлення помилок).

Ф

File – файл (іменована область на магнітному (жорсткому) диску або на якому-небудь фізичному носієві).

File system – файлова система (організаційна модель взаємодії комп'ютера з дисковими пристроями накопичення, зберігання й маніпулювання даними).

Frame – фрейм (самостійний документ, який відображається в окремому вікні браузера та являє собою повністю закінчену HTML-сторінку).

Freeware – безкоштовне програмне забезпечення.

Г

Gigaflops – мільярд операцій з рухомою комою за секунду.

Н

Hard disk – жорсткий диск (негнучка пластина, покрита матеріалом, на якому дані можуть бути записані магнітним способом за допомогою головок зчитування / запису).

Hot keys – гарячі клавіші (комбінації клавіш, які виконують певні дії в комп'ютерних програмах або операційній системі).

Hyperlink – гіперпосилання (посилання в документі на внутрішній або зовнішній фрагмент інформації).

І

Image recognition – розпізнавання зображення (функція, яка допомагає визначити об'єкти в обраній частині зображення).

Implementation – імплементація (програмно-апаратна реалізація будь-якого протоколу, алгоритму, технології).

Increment – інкремент (приріст або збільшення значення змінної).

Indicator – індикатор (світловий пристрій наочної індикації, стан якого здатний відображати інформацію про пристрій).

Interface – інтерфейс (засіб зручної взаємодії користувача з інформаційною системою).

Interpreter – інтерпретатор (комп'ютерна програма-контейнер, що читає пооператорно вихідний текст, написаний мовою програмування високого рівня, перетворює його в машинний код і потім виконує).

К

Keyboard – клавіатура (пристрій для ручного введення символів у комп'ютер).

Л

Lock – блокування (вимушений захід для захисту конфіденційних даних).

Log – текстовий файл звіту, у якому фіксуються всі дії, що виконує програма, разом із результатами.

Login – логін (ім'я користувача, яке використовується для входу в інформаційні системи, додатки або інші програми).

М

Magnetic bubble memory – запам'ятовувальний пристрій на циліндричних магнітних доменах.

Mailbox – поштова скриня (сервіс, завдяки якому користувач може надсилати та отримувати електронні листи).

Matrix – матриця (це основний елемент, який визначає якість зображення на моніторі комп'ютера).

Matrix printer – матричний принтер (принтер, що створює зображення на папері з окремих маленьких точок ударним способом).

Media conversion buffer – буфер передачі інформації з одного носія на інший.

Media gateway – *медіа-шлюз* (пристрій, що забезпечує функції відображення та / або транскодування сигналів).

Memory – *пам'ять* (функціональна частина комп'ютера, призначена для прийому, зберігання й видачі даних).

Menu – *меню* (елемент інтерфейсу користувача, що дозволяє вибрати одну з декількох перерахованих опцій).

Message – *повідомлення* (електронні листи).

Microprocessor – *мікропроцесор* (центральний процесор, призначений для обробки даних та інтерпретації програм).

Mirroring – *дзеркальне копіювання* (дублювання даних на декількох дискових пристроях зберігання для забезпечення резервного копіювання у випадку збою системи).

Mode – *режим* (робочий стан комп'ютера або програми).

Module – *модуль* (набір процедур і структур даних, який виконує певну задачу або реалізує певний абстрактний тип даних).

Monitor – *монітор* (екран комп'ютера).

Motherboard – *материнська плата* (основна друкована плата в комп'ютері, яка містить більшість основних компонентів системи).

Multimedia – *мультимедіа* (носії інформації й контент, які включають комбінацію різних форм інформаційного наповнення).

N

Native mode – *режим роботи у власній системі команд*.

Network neighborhood – *мережеве оточення* (група мережевих пристроїв (комп'ютерів) зі спільним обліковим записом).

Non-mouse program – *програма, яка не підтримує роботу з мишкою*.

Non-procedural data access – *непроцедурний доступ до даних* (процес взаємодії з базою даних, коли користувач надсилає запит на отримання даних без вказівки конкретних кроків їх отримання).

Notepad – *записна книжка* (електронна книга для нотаток).

Nucleus – *ядро операційної системи*.

О

Online – *онлайн* (той, що підключений до мережі Інтернет).

Operator – *оператор* (спеціаліст, який займається управлінням і контролем комп'ютера).

Operating system – *операційна система* (програмне забезпечення, яке контролює розподіл і використання апаратних ресурсів, таких як пам'ять, час центрального процесора (ЦП), дисковий простір і периферійні пристрої. Операційна система – це фундамент, на якому будуються програми).

Organizer – *органайзер* (програмне забезпечення, що містить календар, адресну книгу, блокнот та інші інструменти щоденного управління).

Р

Peripheral oriented architecture – *архітектура, орієнтована на підключення периферійних пристроїв*.

Pitch – *рівень, висота* (вимірювання кількості символів, що вміщуються в горизонтальному дюймі).

Plotter – *плотер* (пристрій, що використовується для малювання графіків, діаграм та іншої лінійної графіки).

Policy module – *модуль керування використанням ресурсів*.

Port – *порт* (точка підключення зовнішнього пристрою до внутрішньої шини процесора).

Portal – *портал* (сервер, що надає прямий доступ користувачам до деякої безлічі серверів).

Printer – *принтер* (пристрій, який наносить текст або зображення на папір).

Processor – *процесор* (обчислювальний і керуючий блок комп'ютера).

Processor-specific code – *програма, прив'язана до певного процесора*.

Profile – *профіль* (обліковий запис в обчислювальних системах, що містить параметри користувача).

Provider – *провайдер* (організація, що працює на ринку забезпечення користувачів інформаційно-комп'ютерними сервісами (послугами)).

R

Record clustering – *класстер записів* (метод групування записів або даних в базах даних за схожими ознаками або характеристиками для полегшення їх обробки та пошуку).

Remote batch access – *доступ у пакетному режимі* (можливість запускати й виконувати завдання або обробку даних на віддаленій системі у фоновому режимі без постійної взаємодії користувача).

Router – *роутер* (пристрій, що забезпечує оптимальне використання мереж між вихідним пунктом і пунктом призначення пакетів).

S

Scanner – *сканер* (оптичний пристрій для вводу з фізичного джерела до комп'ютера графічної, тобто оцифрованої інформації).

Server – *сервер* (пристрій, який зберігає дані та надає доступ до них великій кількості користувачів).

Shareware – *умовно-безкоштовне програмне забезпечення з яким можна працювати протягом певного часу*.

Site – *сайт* (веб-сторінка).

Software – *програмне забезпечення* (набір програм, інструкцій і даних, які забезпечують виконання певних завдань комп'ютером).

Surface mount device – *елемент з поверхневим монтажем* (електронний компонент, який встановлюється безпосередньо на поверхню друкованої плати без використання проводів).

T

Toner – *тонер* (спеціальний фарбувальний порошок у лазерних принтерах і копіювальних апаратах).

Tuner – *тюнер* (пристрій, який приймає та обробляє телевізійний сигнал).

U

Unlimited – *безмежний* (використовується для позначення доступу до мережі Інтернет, де сплачено безмежний трафік).

User – юзер (людина, яка користується комп'ютером).

V

Viewer – в'ювер (програма, призначена для перегляду файлів).

W

Wafer creation – напівпровідникова пластина (тонка кремнієва пластина, що призначена для створення мікроелектронних пристроїв).

Web-server – веб-сервер (комп'ютер, призначений для подання взаємозалежної текстової, мультимедійної та іншої інформації, а також вмісту баз даних в Інтернеті).

Wireless access point – бездротова точка доступу (пристрій, що забезпечує бездротове підключення до комп'ютерної мережі, дозволяючи пристроям, таким як смартфони або ноутбуки, підключатися до Інтернету через Wi-Fi).

Wizard – інтерактивний інструмент для покрокового виконання різних операцій.

АНГЛО-УКРАЇНСЬКИЙ СЛОВНИК КОМП'ЮТЕРНИХ АБРЕВІАТУР

А

ACPI (*Advanced Configuration and Power Interface*) – модифікований інтерфейс керування конфігуруванням та енергозбереженням (дозволяє здійснювати повне керування енергоспоживанням комп'ютерів з можливістю включення, відключення і перехід в режим зниженого енергоспоживання).

ADC (*Analog Digital Convertor*) – АЦП (аналогово-цифровий перетворювач) – пристрій, що перетворює аналоговий сигнал в цифровий і навпаки.

AI (*Artificial Intelligence*) – ШІ (штучний інтелект) – технологія з людиноподібними можливостями вирішення завдань.

AOP (*Aspect-Oriented Programming*) – АОП (аспектно-орієнтоване програмування) – програмування, яке розв'язує наскрізні проблеми в сучасних додатках, водночас сприяючи модульності коду, що призводить до посилення поділу завдань і поліпшення обслуговування коду.

API (*Application Programming Interface*) – інтерфейс прикладного програмування / «*api*» (програмний інтерфейс, що забезпечує доступ до служб і протоколів, які підтримуються операційною системою).

В

BCS (*Basic Catalog Structure*) – БСК (базова структура каталогу) – використовується для організації і збереження інформації у вигляді впорядкованих даних у системах.

BIOS (*Basic Input / Output System*) – базова система вводу / виводу (набір програм, що працюють з апаратними компонентами комп'ютера і забезпечують обмін даними між різними елементами системи).

С

Caps Lock / неофіційно називається просто «***Caps***» (***Capitals Lock***) – фіксація великих літер (клавiша перемикання, яка переводить літери на клавіатурі у верхній регістр).

CD-ROM (Compact Disc Read-Only Memory) – компакт-диск тільки для читання (термін, що належить до пристроїв для читання лазерних компакт-дисків, носіям інформації (матрицям) і до компакт-дисків із записаними на них даними).

CORBA (Common Object Request Broker Architecture) – загальна архітектура брокера об'єктних запитів (стандарт для організації розподілених обчислень і взаємодії розподілених об'єктів й компонентів у мережі).

CPU (Central Processing Unit) – ЦП (центральний процесор) – частина комп'ютера, що безпосередньо виконує машинні команди, з яких складаються програми.

CSMA / CD (Carrier Sense Multiple Access, with Collision Detection) – контроль несучої частоти при множинному доступі, з виявленням конфліктів (протокол доступу в мережі Ethernet, призначений для визначення виникнення мережевих колізій).

Д

DMA (Direct Memory Access) – прямиий доступ до пам'яті (спосіб обміну даними між зовнішнім пристроєм і пам'яттю без участі процесора, що може помітно знизити навантаження на процесор і підвищити загальну продуктивність системи).

DBMS (Database Management System) – СКБД (система керування базами даних) – програма або комплекс програм, призначених для повнофункціональної роботи з даними.

DDK (Driver Development Kit) – набір інструментальних засобів для розробки драйверів пристроїв (набір утиліт, який дає змогу програмістам

створювати драйвери для пристроїв за певною технологією або для певної платформи).

DOS (Disk Operation System) – ДООС (дискова операційна система) – набір програм, що розташовується на диску і містить процедури, які дозволяють системі й користувачеві керувати інформацією та ресурсами апаратного забезпечення комп'ютера для обробки, уведення, виведення різноманітних даних).

DSP (Digital Signal Processing) – ЦООС (цифровий сигнальний процесор) – пристрій, застосовуваний в Bluetooth-гарнітурах, який використовується для усунення фонового шуму й автоматичного регулювання гучності звуку.

DVD (Digital Video Disk) – цифровий відеодиск (для зберігання різної інформації в цифровому вигляді).

F

FDD (Floppy Disk Drive) – НГМД (накопичувач на гнучких магнітних дисках) – пристрій запису, зчитування та зберігання даних на гнучкому магнітному диску.

G

GUI (Graphical User Interface) – ГІК (графічний інтерфейс користувача) – інтерфейс взаємодії користувача з комп'ютерною операційною системою, заснований на графічних елементах керування, таких, як піктограми, ярлики, кнопки, меню тощо.

H

HDD (Hard Disk Drive) – НЖМД (накопичувач на жорстких магнітних дисках) – енергонезалежний пристрій зовнішньої пам'яті з прямим доступом, призначений для постійного зберігання великих обсягів програм і даних практично у всіх комп'ютерах.

HUD (Head-Up Display) – проєкційний дисплей нашоломного типу, який відображає інформацію перед очима користувача, не відволікаючи від його головного поля зору.

L

LAN (Local Area Network) – ЛОМ (локальна обчислювальна мережа) – група комп'ютерів, зв'язаних для передачі даних між ними й розташованих на невеликому віддаленні один від одного.

LSI (Large Scale Integral) – ВІС (велика інтегральна схема) – сукупність вимірювальних приладів, засобів контролю, діагностики та інших технічних засобів, які об'єднані для створення вимірювальних сигналів і збору інформації.

N

Num Lk (Number Lock) – фіксація цифр (клавiша перемикання, яка активує цифрову клавіатуру).

O

OS (Operating System) – ОС (операційна система) – спеціальний набір програм, завдяки якому всі системи комп'ютера взаємодіють як між собою, так і з користувачем.

P

PC (Personal Computer) – ПК (персональний комп'ютер) – комп'ютер, який людина використовує у своїх інтересах.

Q

QWERTY – стандартне компонування комп'ютерної клавіатури, назване так за сполученням букв у першому ряді буквених клавiш (ліворуч, угорі).

R

RAM (Random-Access Memory) – ОЗП (оперативний запам'ятовуючий пристрій) – швидкодіючий запам'ятовуючий пристрій, пов'язаний з центральним процесором і призначений для зберігання даних.

ROM (Read-Only Memory) – ПЗП (постійний запам'ятовуючий пристрій) – постійна пам'ять тільки для прочитування, яка не здатна виконувати операції запису.

S

Scr (Scroll Lock) – клавіша, яка змінює режими прокрутки курсору.

SDHC (Secure Digital High Capacity) – змінні карти пам'яті з місткістю ≈ 64 Гбайт.

U

UPS (Uninterruptible Power Supply) – ДБЖ (джерело безперебійного живлення) – пристрій, призначений для підтримки працездатності комп'ютерних систем в умовах нестабільності або відключення підвідного до них електроживлення.

URL (Uniform Resource Locator) – уніфікований локатор (показчик) інформаційного ресурсу) – адреса файлу (ресурсу), доступного в Інтернеті.

USB (Universal Serial Bus) – універсальна послідовна шина (шина, призначена для шлейфового і «гарячого» підключення до комп'ютера периферійних і мобільних пристроїв).

W

WAN (Wide Area Network) – ГОМ (глобальна обчислювальна мережа) – фізична комунікаційна мережа, що зв'язує географічно віддалені один від одного комп'ютери й мережні сегменти).

Wi-Fi (Wireless Fidelity) – безпроводне пересилання даних / неофіційно називається просто «вай-фай» (технологія для бездротового підключення до інтернету).

SUMMARY

The study found that computer language occupies a special place among professional languages. Initially, it was the language of communication for IT professionals – programmers. Later, it began to penetrate the everyday life and language of ordinary Internet users. Consequently, the number of native speakers of this language has expanded considerably, which has led to an internal differentiation of the sub-language of computer technology into the language of professionals and the language of ordinary users.

The basis of a professional computer language is computer vocabulary, a separate language system that actively interacts with the general literary language, exchanging resources.

The basis of computer vocabulary is the English language, which is because the world's first programmable electronic computer was created in the United States. Accordingly, the software initially supported only English. All books on computer information technology published in Ukrainian were translated from English.

Computer vocabulary is international in nature. Terms that arise in the field of computer technology are generally accepted and understood in many countries, regardless of language. This facilitates communication between professionals and ordinary users from different countries and promotes the global exchange of knowledge and technology. As a result, a single information space is created that covers different parts of the world.

The terminological system of the computer technology industry is one of the most dynamic, due to the rapid development of scientific and technological progress, which contributes to the formation of new professional terms and the updating of existing concepts. Since most of the new terms are borrowed from American English, such as the concept of 'computer' itself, the paper identifies three main stages of computer vocabulary formation: 1) active borrowing from English; 2) creation of own terminology; 3) emergence of expressive words (Internet slang).

Today, computer vocabulary can be classified into several main groups: 1) specialised terms directly related to technology and programming; 2) interdisciplinary general scientific terms, including terms from related sciences (mathematics, physics, philosophy, etc.); 3) professionalisms; 4) professional jargon, which may not always be accurate and unambiguous, but have an emotional colouring and a high degree of imagery.

According to the criterion of structural characteristics, computer vocabulary can be classified into word terms, phrase terms and abbreviations. The most common today are word terms.

The creation of abbreviated lexical items has become a leading way of forming new words. Today, abbreviation has become one of the ways of word formation that meets all the needs of the modern language. As the review of the Ukrainian-language segment of scientific and technical literature has shown, it is advisable to equate the concepts of «abbreviation» and with the term «reduction» / «shortening», since their main difference is only in etymology – the concept of «abbreviation» is borrowed. Quite often, the term «reduction» / «shortening» is presented in the dictionary as a synonym for the term «abbreviation».

The main reason for the emergence of abbreviated lexical items is to save language in both written and spoken language. But this is not the only reason. Other reasons for the emergence of abbreviations include the need for new words, saving mental effort, the need for a detailed and accurate description of reality and the formation of the emotional component of speech.

The key elements of effective communication and understanding of computer-related texts are the accuracy and adequacy of translation. Incorrect conveyance of meaning can lead to misunderstandings, erroneous interpretations and distortions in the perception of information.

To achieve adequate translation, pragmatic adaptation of the original text is carried out, which involves considering the socio-cultural, psychological and other differences between the recipients of the source and target texts. It also involves comparing language systems and different cultures. Thus, the pragmatic aspect plays

a key role in determining not only the approaches to translation, but also the amount of information to be conveyed.

To correctly reproduce the pragmatic aspect of the original in the translation, the translator must consider all the factors that affect the result of the translation process, including: the use of non-standard language elements, special vocabulary (realities, terms, professionalisms) and special phrases at the level of grammatical structure; stylistic features of the text; personal characteristics and current state of the recipient; the level of professional translation experience and qualifications of the translator.

Before starting a translation, a translator should conduct a thorough analysis of the source text, including its external and internal structure, as well as pragmatic and sociolinguistic aspects. This allows them to determine the main parameters of the text, the distribution of information, and apply appropriate transformations to achieve an accurate and adequate translation.

It is also important to consider the author's communicative intention (intention): what idea he or she is trying to convey, what need the addressee has and what dominant function the text performs. The dominant function of a scientific and technical text is to convey information. It is usually associated with the author's desire to have a pragmatic impact on the reader or listener.

In the course of the work, we analysed terms abbreviations and acronyms taken from web development tutorials, reference books on various web technologies posted on the free educational website W3Schools for online programming training, as well as from the dictionary of computer and Internet terms and the explanatory dictionary of computer science.

The main ways of reproducing computer terms in Ukrainian are identified: 1) transcoding (transcribing, transliteration, mixed and adaptive transcoding); 2) calquing (literal translation); 3) explication (descriptive translation); 4) equivalent translation.

According to the results of the study, one of the most common ways of reproducing computer terms in Ukrainian is calquing (literal translation), the

specificity of which is to translate an English word or phrase by accurately reproducing it in Ukrainian.

The analysis also showed that the grammatical transformation of addition is often used, which contributes to the completeness of information reproduction, correct translation of a computer term, accessibility and coherence of the presentation, as well as compliance with the stylistic norms of the perceiving audience.

The main ways of translating English abbreviations and acronyms were also identified: 1) full borrowing of the English abbreviation; 2) rendering the English abbreviation with equivalent Ukrainian abbreviations; 3) rendering the phonetic form of the English abbreviation with Ukrainian letters (transcription); 4) rendering the letter composition of the English abbreviation with Ukrainian letters (transliteration); 5) morphemic or lexical calquing; 6) descriptive translation of the English abbreviation.

When there are good reasons to refuse the above methods of translating abbreviations and acronyms, and when the translator works closely with computer specialists, the method of creating a new Ukrainian abbreviation may be used.

According to the study, explication (descriptive translation) is one of the most productive ways to translate English abbreviations and acronyms. It is used when the above methods of translation are difficult or impossible to use, which often happens when translating abbreviations that are not in dictionaries.

The method of rendering an English abbreviation with an equivalent Ukrainian abbreviation is inefficient, but quite possible.

Each translation method has its advantages and disadvantages. When choosing a translation method, you should pay attention to the ease of pronunciation and spelling in Ukrainian, as well as translation traditions in other languages, such as common or universal spelling in European languages.